

Manual biblic

Consultanți

Preot dr G. Mike Butterworth

preotul responsabil al Broughton Community Church și decanul Interactive Christian Extension Studies; specialist în istoria Vechiului Testament și în Profeti

Dr David Instone-Brewer

cercetător principal, Tyndale House și Library for Biblical Research, Cambridge

Rev. dr R. T. France

fost rector al Wycliffe Hall, Oxford; cercetător pe Noul Testament și scriitor

Dr Sue Gillingham

membru și asistent în teologie, Worcester College, Oxford și lector universitar la catedra de teologie și conferențiar pe Vechiul Testament; specialist în psalmodie

Alan R. Millard

profesor emerit Rankin de limba ebraică și limbi semitice vechi, University of Liverpool; membru al Society of Antiquaries și conferențiar internațional pe arheologie biblică

The Rt Rev. John B. Taylor

cercetător al Vechiului Testament și fost episcop al St Albans

Dr Stephen Travis

prorector și director de cercetare, St John's College, Nottingham; specialist în Noul Testament

Dr Ben Witherington

profesor de interpretarea Noului Testament, Asbury Theological Seminary, Wilmore, Kentucky; fost membru al Robinson College, Cambridge

Manual biblic

Editat de
PAT ȘI DAVID ALEXANDER

Casa Cărtii, Oradea
2012

Text copyright © 2009 Pat and David Alexander
Original edition published in English under
the title *The Lion Handbook to the Bible* by
Lion Hudson plc, Oxford, England
Copyright © Lion Hudson plc 2009

Manual biblic

Copyright © 2012 Editura Casa Cărții
O. P. 2, C. P. 30
410670 Oradea
Tel. / Fax: 0259–469 057; 0359–800 761;
0728–874 975
E-mail: info@ecasacartii.ro
www.ecasacartii.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Manual biblic / ed.: Pat și David Alexander ;

trad.: Bodnari Estera Iulia. –

Oradea : Casa Cărții, 2012

Index

ISBN 978-606-8282-30-5

I. Alexander, Pat (ed.)

II. Alexander, David (ed.)

III. Bodnari, Iulia (trad.)

22.07

Citatele biblice sunt luate din Sfânta Scriptură,
traducerea Dumitru Cornilescu (VDC),
cu excepția celor precizate. Alte versiuni folosite:
GNB – Good News Bible
KJV – King James Version
NASB – New American Standard Bible
NEB – New English Bible
NIV – New International Version
NTR – Noua traducere în limba română
REB – Revised English Bible
RSV – Revised Standard Version

Traducerea: Iulia Botnari
Editarea: Fidelia Stroie, Teofil Stanciu
Tehnoredactarea: Vasile Gabrian
Corectura: Timeia Viman
Consultant de specialitate: Silviu Tatu

Tipărit în Singapore.

PREFAȚĂ

Biblia este cartea cea mai cunoscută și mai citită din întreaga lume. Unii o citesc din curiozitate, alții ajung la ea în timpul unor căutări spirituale, iar alții apreciază bogata ei moștenire culturală.

Acest manual trebuie folosit împreună cu Biblia. El nu este o simplă carte de referințe, menit să-i vorbească cititorului despre Biblie. Intenția noastră a fost să adunăm într-un singur volum informații care ar trebui căutate într-o grămadă de alte cărți. Am încercat să realizăm acest lucru atât la nivel vizual, cât și prin intermediul cuvântului scris. Imaginile, hărțile și graficele nu intenționează să decoreze textul, ci să-i lumineze înțelesul. *Manualul* poate fi folosit alături de toate versiunile Bibliiei.

Menit să fie folosit alături de Biblie, *Manualul* se dorește a fi și un companion îmbietor și accesibil pentru cititor. În timpul editării manualului ne-am gândit în mod special la toți cei care citesc Biblia pentru prima dată. Prin urmare, nu e nevoie de o cunoaștere prealabilă. Experții numeroși care au contribuit la realizarea acestui manual au comunicat într-un mod simplu – nu simplist. Termenii tehnici au fost cât mai puțin utilizați. Acolo unde s-a impus folosirea lor, au fost explicați.

Manualul urmărește în primul rând să-i ajute pe cititori să înțeleagă textul ca atare al Bibliiei. Secțiunile „Ghid biblic” – partea a II-a despre Vechiul Testament și partea a III-a despre Noul Testament – trec prin fiecare carte a Bibliiei, pagină cu pagină, însumând și furnizând note explicative acolo unde este nevoie. Articole scurte, scrise de specialiști, îți îngăduie să urmărești în detaliu anumite teme de interes.

Următorul pas este interpretarea celor citite și aprecierea mesajului pe care l-ar putea transmite Biblia astăzi. Aceasta înseamnă că trebuie să descoperi dacă o anumită carte este scrisă în versuri sau proză, ca o povestire sau ca o scrisoare –

și să stabilești care sunt coordonatele istorice. Diagramele și articolele speciale din prima parte sunt destinate acestui scop. Iar *Ghidul de căutare rapidă* din partea a patra te ajută să găsești repede și ușor informații despre popoare, locuri și subiecte, împreună cu imaginile aferente.

Nu e tocmai cea mai bună idee să citești Biblia începând din Geneza și terminând cu Apocalipsa! „Citirea Biblii” (Partea I) oferă câteva alternative utile. *Manualul* este gata să te ajute, indiferent de punctul din care vrei să începi: o carte din Biblie, un personaj din Biblie, o anumită întâmplare, arheologie biblică, cultură, literatură. Unii preferă să cerceteze singuri; alții preferă să lucreze cu instrumente.

Manualul a fost publicat pentru prima dată în anul 1973. În anul 1983 a fost revizuit în conformitate cu noile traduceri importante ale Biblii în limba engleză, apărute în acest interval. În 1999, am avut șansa rescrieri și a reformulării complete a acestui manual, îmbogățindu-l cu imagini noi care aduceau trecutul la viață, cu hărți și grafice de actualitate. Am reușit să ținem cont de dezvoltarea teologiei biblice și să reflectăm multe dintre preocupările recente ale cititorilor. Am invitat mai mulți colaboratori noi să ne împărtășească din experiența lor: un poet a scris despre Psalmi, un autor talentat, care a trăit mulți ani în Orientul Mijlociu, a realizat caracterizări ale femeilor din Biblie. Am ținut seama de interesele oamenilor – tratând cu atenție creațiile, povestirile (care joacă un rol atât de important în narațiunea biblică), problemele de justiție, rolul femeilor, relațiile existente între diferitele religii...

Speranța noastră că această ediție nouă va sluji cititorilor „din noul mileniu” s-a realizat, fiindcă manualul a avut o largă răspândire.

David, cel care a conceput și a coordonat chiar de la început proiectul *Manualului*, a murit în 2002. În locul lui, am preluat eu

coordonarea celei de-a patra ediții, având posibilități mai modeste, dar oferind totuși cititorilor o actualizare a textului, fără a afecta valoarea sa inestimabilă. (Mă exprim la plural în cele ce urmează, fiindcă tot ce spun se aplică la toate edițiile *Manualului*.)

Ca și în edițiile precedente, textul biblic a fost preluat ca atare, ținându-se cont de diferitele genuri literare. Cea mai importantă preocupare a fost conținutul și înțelesul Biblii, nu problemele pur tehnice. Am încercat să prezentăm și punctele asupra cărora teologii nu sunt de acord, fără a le dezbate.

Suntem recunoscători teologilor care ne-au oferit rodul muncii lor cu multă amabilitate. Lucrările standard de nivel academic au fost o sursă vitală de informație. Mulțumim tuturor celor care au contribuit la această carte direct sau indirect, împărtășindu-ne opinii asupra învățăturilor biblice, dăruindu-ne propriile lor materiale sau studiind cu plăcere Biblia și fiind convinși de relevanța și puterea ei de a transforma viața.

Suntem recunoscători, de asemenea, celor care ne-au ajutat în alte moduri. Unii sunt trecuți la capitolul „Recunoașteri”, deși acest fapt nu răsplătește ajutorul entuziast pe care l-am primit dintr-o mulțime de surse – de la directorii muzeelor și colecțiilor de specialitate la cei care ne-au oferit ospitalitate, ajutor, informații și, mai presus de toate, încurajare.

Într-o notă personală, vă voi spune că nicio altă carte nu a jucat un rol atât de semnificativ în viața lui David sau în viața mea, ca Biblia. Sper că acest *Manual* îi va ajuta în continuare pe cititori să înțeleagă Biblia, să-i descopere comorile și să răspundă provocărilor sale.

Pat Alexander
Oxford

Cuprins

1

INTRODUCERE ÎN BIBLIE

Întregul conținut este înregistrat
la pagina 11

2

VECHIUL TESTAMENT

Întregul conținut este înregistrat
la pagina 97

Introducere în Vechiul Testament 98

SĂ ÎNCEPEM CU BIBLIA

13

BIBLIA ÎN CONTEXTUL EI

25

ÎNȚELEGEREA BIBLIEI

45

SĂ TRECEM LA POVESTIRE

61

BIBLIA ASTĂZI

79

CELE CINCI CĂRȚI

De la Geneza la Deuteronomul
108

ISTORIA LUI ISRAEL

De la Iosua la Estera
220

POEZIE ȘI ÎNȚELEPCIUNE

De la Iov la Cântarea cântărilor
344

PROFEȚII

De la Isaia la Maleahi
408

3

NOUL TESTAMENT

Întregul conținut este înregistrat
la pagina 525

Introducere în Noul Testament 527

EVANGHELIILE ȘI ISUS CRISTOS

De la Matei la Faptele apostolilor 538

EPISTOLELE

De la Romani la Apocalipsa
674

4

GHID DE CĂUTARE RAPIDĂ

Pagina 779

Cu listă alfabetică de articole speciale,
pagina 778

TRIMITERI RAPIDE LA HĂRȚI ȘI DIAGrame

Cărțile Bibliiei 14
Realizarea conexiunilor – Biblia
și istoria lumii 26
Biblia și epoca ei 28
Înțelegerea Bibliiei 50
Istoria Vechiului Testament 100
Israel în perioada Vechiului
Testament 104
Regii lui Israel și ai lui Iuda 306
Profeții în contextul lor 414
Israel în timpul Noului
Testament 526
Istoria Noului Testament 536

Autori și colaboratori

David and Pat Alexander,

editorii primului manual; până în 1994, directorul editurii, respectiv, editorul-șef la Lion Publishing, Oxford:

■ *toate pozele (cu excepția celor menționate în Mulțumiri) sunt făcute, îndeosebi, de David Alexander;*

■ *ghidul-sumar al Bibliei din partea a doua și din partea a treia, cu note și articole, altminteri, neatribuite, sunt scrise de Pat Alexander*

Rev. David Barton, fostul conducător al Advisory Services, Diocese of Oxford Schools Department; stareț, Sisters of the Love of God, Fairacres, Oxford:
■ *Iacov, Iosif, David, Portretul lui Ieremia*

Rev. prof. Craig

Bartholomew, profesor de religie la catedra H. Evan Runner, Redeemer University College, Ancaster, Canada:

■ *Textul și mesajul*

Dr Richard Bauckham,

profesor emerit de studii ale Noului Testament, University of St Andrews:

■ *Perspectiva femeilor în evanghelii, Înțelegerea cărții Apocalipsa, O poveste prin ochii femeilor, Înțelegerea cărții Apocalipsa*

R. J. Berry, professor

emerit de genetică, University College London:

■ *Comentariul unui genetician (despre nașterea din fecioară)*

Dr John Bimson, lector

la catedra de Vechiul Testament, Trinity College, Bristol; autor al *The World of the Old Testament* [Lumea Vechiului Testament]; editor consultant, *Illustrated Encyclopedia of Bible Places* [Enciclopedia ilustrată a locurilor din Biblie]:

■ *Trecutul revine la viață, Viața nomadă, Viața stabilă*

Regretatul E. M.

Blaiklock, neori profesor emerit de limbi clasice, University of Auckland, Noua Zeelandă:

■ *Familia lui Irod, Un istoric examinează Noul Testament*

Rev. dr Gerald Bray,

profesor cercetător, Beeson Divinity School, Samford University, USA:

■ *Interpretarea Bibliei de-a lungul veacurilor*

Rev. prof. Richard A.

Burridge, decan și profesor de traducere biblică, King's College, Londra; autor al *What are the Gospels?* [Ce sunt evangheliile?], *Four Gospels* [Patru evanghelii], *One Jesus?* [Un singur Isus?], *John* [Ioan] în seria *People's Bible Commentary* și *Imitating Jesus: An Inclusive Approach to New Testament Ethics* [Imitarea lui Isus: o abordare generală a eticii Noului Testament]:

■ *Studiul evangheliilor*

Preot dr G. Mike

Butterworth, preotul responsabil al Broughton Community Church și decanul Interactive Christian Extension Studies; specialist în istoria Vechiului Testament și în Profeții:

■ *Profeții*

Regretatul George

Cansdale, neori superintendent, Zoological Society of London:

■ *Prepețița, Pescuitul în Lacul Galileei*

Rev. Colin Chapman,

fost lector la catedra de studii islamice, Near East School of Theology, Beirut; scriitor despre conflictul arab-israelian și relațiile creștin-musulmane; autor al

■ *Whose Promised Land?*

■ *Whose Holy City?* [A cui țară promisă? A cui cetate sfântă?]; *Țara Făgăduinței, „Războiul sfânt”*.

Ravi Dan Cohn-Sherbok,

profesor de iudaism, Department of Theology and Religious Studies, University of Wales, Lampeter:

■ *Biblia ebraică*

Rev. A. E. Cundall, fost

rector, Bible College of Victoria, Australia; autor a diferite cărți și studii despre Vechiul Testament:

■ *Descifrarea cronologiei regilor*

Dr Katharine Dell,

lector senior la catedra de teologie, Cambridge University; membru, asistent și director de studii la St Catherine's College; specialist în Proverbe, Iov și literatura de înțelepciune în general:

■ *Înțelegerea cărții lui Iov, Înțelepciunea în Proverbe și în Iov*

Dr Mark Elliott, lector

la catedra de istoria Bisericii, University of St Andrews:

■ împreună cu dr Stephen Travis: *Cărțile deutero-canonică, O listă aprobată – „canonul” Scripturii*

Dr Grace I. Emerson,

fost profesor la Department of Theology, University of Birmingham și Open Theological College, University of Gloucestershire, specializându-se în limba ebraică și în Vechiul Testament:

■ *Înțelegerea cărții lui Osea*

Mary J. Evans, fost

prorector, London School of Theology; actualmente decan interimar de studii, Ethiopian Graduate School of Theology:

■ *Profeții și profeție*

Rev. David Field,

fost prorector, Oak Hill Theological College, London:

■ *Isus și Impărăția lui Dumnezeu*

Rev. dr R. T. (Dick)

France, fost rector al Wycliffe Hall, Oxford; cercetător pe Noul Testament și scriitor:

■ *Religia iudaică în timpurile Noului Testament, Isus și Vechiul Testament, „Dumnezeu cu noi” – întruparea, Vechiul Testament în Noul Testament, Iudeii din diaspora*

Frances Fuller, scriitor,

editor și fost director al Baptist Publications și Dar Manhal al-An-Hayat, Beirut; rezident, pentru mulți ani, în Orientul Mijlociu:

■ *Sara, Agar, Un portret al lui Rut, Ana, Portretul Esterei, Maria, mama lui Isus, Marta și Maria, Portretul Mariei Magdalena*

Dr David Gill,

conferențiar pe arheologie mediteraneană, Swansea University; ludeii sub stăpânire romană: Provincia Iudeea

■ *Cetatea Atena, Conducerea romană, cultura greacă, Cetatea Roma, Cetatea Corint, Cetatea Efes*

Dr John Goldingay,

profesor de Vechiul Testament, Fuller Theological Seminary, Pasadena, California; autor al *Models for Scripture* [Modele pentru Scriptură] și *Models for Interpretation of Scripture* [Modele pentru interpretarea Scripturii]:

■ *Chei pentru înțelegere*

Paula Gooder, scriitor

liber-profesionist și lector la catedra de studii biblice; lector vizitator la King's College, Londra și lector onorific la University of Birmingham; studii de specialitate: mărturia ale credinței în misticismul iudaic în Noul Testament, teologie feminină, interpretare biblică:

■ *Înțelegerea Epistolei către coloseni*

Preot dr Michael Green,

cercetător, autor și lector pe Noul Testament; capelan la Oxford Centre for Christian Apologetics; lector asociat la Wycliffe Hall, Oxford:

■ *„Vești bune!” – de la primii creștini, Darurile spirituale*

Rev. Geoffrey W. Grogan,

fost rector, Bible Training Institute, Glasgow:

■ *Duhul Sfânt în Faptele apostolilor*

Dr P. Deryn Guest,

lector senior la catedra de hermeneutică biblică, Department of Philosophy,

Theology and Religion, University of Birmingham:

■ *Înțelegerea cărții Judecătorilor*

Michele Guinness, scriitor și vorbitor – un creștin evreu:

■ *Paștele și ultima Cină*

Regretatul dr Donald

Guthrie, fost prorector, London Bible College:

■ *Epistolele* (revizuite de rev. dr Stephen Motyer)

Richard S. Hess, profesor la catedra Earl S. Kalland de Vechiul Testament și limbi semitice, Denver Seminary, Colorado; specialist în Biblie și Orientul Apropiat antic; autor al *Personal names in Genesis 1–11* [Numele personale în Geneza 1–11]:

■ *Numele personale în Geneza 1–11*

Colin Humphreys, profesor

la catedra Goldsmiths de științe reale, Cambridge University:

■ *Steaua Betleemului, Recensământul*

Dr David Instone-Brewer,

cercetător principal, Tyndale House și Library for Biblical Research, Cambridge:

■ *Isus și banii, Isus și cetățile, Isus și femeile*

Rev. Philip Jensen, lector

la catedra de Vechiul Testament, Ridley Hall, Cambridge:

■ *Un mod de viață: cele Zece Porunci, Preoția în Vechiul Testament*

Dr Philip Johnston, lector

senior la catedra de Vechiul Testament, Wycliffe Hall, Oxford:

■ *Psalmii în contextul lor, Opiniile Vechiului Testament despre viața de după moarte*

Regretatul F. D. Kidner,

fost custode al Tyndale House și Library for Biblical Research, Cambridge:

■ *Poezie și înțelepciune*

Dr K. A. Kitchen, profesor

personal emerit la catedra Brunner de egiptologie, University of Liverpool:

■ *Egiptul*

Dr Nobuyoshi Kiuchi, profesor asociat de Vechiul Testament, Tokyo Christian University;
■ *Jertfa*

Dr Todd E. Klutz, Dallas Theological Seminary și Wheaton College Graduate School; doctorat în demonologie antică și exorcism antic, Sheffield University; conferențiar senior pe studii ale Noului Testament, Manchester University;
■ *Magia în Vechiul Testament*

J. Nelson Kraybill, președinte, Associated Mennonite Biblical Seminary, Elkhart, Indiana; autor al *Apocalypse and Allegiance: Worship, Politics and Devotion in the Book of Revelation* [Apocalipsa și supunerea: închinarea, politica și consacrarea în cartea Apocalipsei];
■ *Adorarea împăratului și Apocalipsa*

Dr Melba Padilla Maggay, președinte al Institute for Studies in Asian Church and Culture, Manila, Filipine;
■ *Perspective culturale – Est și Vest*

Dr I. Howard Marshall, profesor emerit de exegeza Noului Testament, University of Aberdeen; studii speciale – Luca-Fapte, epistolele pastorale (1 și 2 Timotei și Tit); teologia și interpretarea Noului Testament;
■ *Evangheliile și Isus Cristos, Minunile din Noul Testament*

Rev. prof. Andrew McGowan, pastor, Inverness East Church și profesor de teologie, UHI;
■ *Cei doisprezece ucenici ai lui Isus*

Alan R. Millard, profesor emerit Rankin de limba ebraică și limbi semitice vechi, University of Liverpool; membru al Society of Antiquaries și conferențiar internațional pe arheologie biblică;
■ *Vechiul Testament și Oriental Apropiat antic*,

Povestirile Creației, Povestiri despre Potop, Avraam, Unde era Sodoma și Gomora?, Moise, Cetățile cucerite, Canaanii și filistenii, Chivotul pierdut, Templul lui Solomon și replicile sale, Asirienii, Babilonienii, Perșii

Evelyn Miranda-Feliciano, scriitor și conferențiar, Institute for Studies in Asian Church and Culture, Manila, Filipine;
■ *Dreptatea și cei săraci*

Rev. J. A. Motyer, fost conferențiar pe Vechiul Testament;
■ *Numele lui Dumnezeu, Semnificația Cortului Întâlnirii, Profeții* (împreună cu dr Mike Butterworth)

Rev. dr Stephen Motyer, conferențiar pe Noul Testament și conducătorul cursului de teologie și consiliere, London School of Theology;
■ *Epistolele, Pavel*

Rt rev. dr Michael Nazir-Ali, episcop de Rochester, fostul lider al Church Mission Society și fostul episcop de Raiwind, Pakistan;
■ *Coranul și Biblia*

Prof. Stephen Noll, prorector, Uganda Christian University, Mukono, Uganda; autor al *Angels of Light* [Îngeri de lumină], *Powers of Darkness* [Puterile întunericului];
■ *Îngerii în Biblie*

Meic Pearse, Houghton College, Houghton, USA;
■ *Lumea noastră – lumea lor*

Rev. dr John Polkinghorne, preot anglican și fost profesor de fizică matematică, University of Cambridge; membru al Royal Society;
■ *Un om de știință privește Biblia*

Claire Powell, fost asistent la Noul Testament, ținând cursuri de greaca Noului Testament, de cristologie, de hermeneutică și genuri

la All Nations Christian College, Ware, Herts;
■ *Femei ale credinței, Biblia prin ochii femeilor*

Prof. sir Ghilleen Prance, fost director, Royal Botanic Gardens, Kew, England;
■ *Oamenii ca administratori ai lui Dumnezeu*

Rev. dr Ian Paul, decan de studii, St John's College, Nottingham;
■ *Maria Magdalena – adevăr și ficțiune*

Dr Vinoth Ramachandra, secretarul pentru Dialogue and Social Engagement (Asia) pentru International Fellowship of Evangelical Students; autor, cel mai recent, al *Subverting Global Myths* [Răsturnarea miturilor globale];
■ *Isus într-o societate pluralistă*

Dr Harold Rowdon, fost lector și asistent rezident, London Bible College (acum London School of Theology);
■ *Soldații romani în Noul Testament, Pilat*

Very Rev. J. A. Simpson, fost decan de Canterbury;
■ *Nașterea din fecioară*

Rev. Vera Sinton, fost asistent la etică și teologie pastorală, Wycliffe Hall, Oxford;
■ *Probleme sexuale în biserica din Corint*

Rt Rev. John B. Taylor, cercetător al Vechiului Testament și fost episcop al St Albans;
■ *Introducere în Vechiul Testament, Cele cinci cărți, Istoria lui Israel*

Ven. dr Joy Tetley, teolog biblic, scriitor și învățător;
■ *Înțelegerea epistolei către evrei*

Dr Stephen Travis, prorector și director de cercetare, St John's College, Nottingham; specialist în Noul Testament;
■ *Citirea Bibliei; împreună cu dr Mark Elliott: O listă aprobată – „canonul”*

Scripturii, Cărțile deuterocanonice

Steve Turner, poet și scriitor;
■ *Un poet analizează Psalmii*

Rev. dr Peter Walker, asistent în Noul Testament, Wycliffe Hall, Oxford; autor al *Jesus and the Holy City* [Isus și cetatea sfântă];
■ *Ierusalimul în timpurile Noului Testament*

Rev. dr Steve Walton, lector senior la catedra de limba greacă și studii de Noul Testament și director de cercetare, London School of Theology; specialist pe Luca-Fapte;
■ *Ce este Biblia?, Răspândirea Cuvântului – munca de traducere*

Walter Wangerin jr, profesor de literatură și creație literară; teolog și scriitor; autor al *The Book of God: the Bible as a novel* [Cartea lui Dumnezeu: Biblia ca un roman];
■ *Biblia ca narațiune*

Rev. dr Jo Bailey Wells, profesor asociat de practica slujirii și studii biblice și director, Anglican Episcopal House of Studies, Duke Divinity School, Duke University, Durham, USA;
■ *Păstrătorii povestirilor – tradiția orală, Scribii, Editorii la muncă*

Dr Gordon Wenham, profesor emerit la University of Gloucestershire; lector la Trinity College, Bristol;
■ *Legăminte și tratate din Orientul Apropiat*

Rev. Canon David Wheaton, preot emerit la St Alban's Cathedral; fost rector la Oak Hill Theological College, Londra și capelan onorific al Majestății sale Regina;
■ *Învierea lui Isus*

Rev. dr David Wilkinson, rector al St John's College și lector la Department of Theology and Religion, Durham University;

astrofizician teoretic și membru al Royal Astronomical Society; autor al *God, time and Stephen Hawking* [Dumnezeu, timpul și Stephen Hawking] și *Creation* [Creația];
■ *Dumnezeu și universal*

Hugh G. M. Williamson, șeful catedrei de ebraică, Oxford University;
■ *Înțelegerea cărții lui Isaia*

Robert Willoughby, lector la catedra de Noul Testament, London School of Theology; specialist în evangheliile și teologie politică;
■ *Pacea lui Dumnezeu, Dragostea*

INTRODUCERE ÎN BIBLIE

1

SĂ ÎNCEPEM CU BIBLIA

- 14 Cărțile Bibliei
- 18 Ce este Biblia?
- 22 Citirea Bibliei

BIBLIA ÎN CONTEXTUL EI

- 26 Realizarea conexiunilor – Biblia și istoria lumii
- 28 Biblia și epoca ei
- 30 Trecutul revine la viață
- 36 Țara Israelului
- 38 Animale și păsări
- 40 Copaci și plante
- 42 Calendarul din Israel

ÎNȚELEGEREA BIBLIEI

- 46 Chei pentru înțelegere
- 50 Înțelegerea Bibliei
- 52 Biblia ca narațiune
- 53 Interpretarea Bibliei de-a lungul veacurilor
- 58 Textul și mesajul

SĂ TRECEM LA POVESTIRE

- 62 Păstrătorii povestirilor – tradiția orală
- 64 Scribii
- 66 Editorii la muncă
- 68 Biblia ebraică
- 70 O listă aprobată – „canonul” Scripturii
- 74 Răspândirea Cuvântului – munca de traducere

BIBLIA ASTĂZI

- 80 Perspective culturale – Est și Vest
- 83 Isus într-o societate pluralistă
- 86 Coranul și Biblia
- 89 Biblia prin ochii femeilor
- 92 Un om de știință privește Biblia
- 95 Lumea noastră – lumea lor

„Cuvântul Tău este
o candelă pentru
picioarele mele și
o lumină pe cărarea mea.”
Psalmul 119:105

Cărțile Bibliei

VECHIUL TESTAMENT (39 cărți)

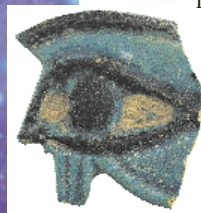
CELE CINCI CĂRȚI

- Geneza
- Exodul
- Leviticul
- Numeri
- Deuteronomul

Aceste cărți conțin istoria Creațiunii, a marelui Potop și a bărbaților (și femeilor!) care au întemeiat poporul Israel (Geneza); ele vorbesc despre robia din Egipt și despre Exod (Exodul) și despre cei patruzeci de ani de rătăcire în „pustiul” Sinai (Numeri, Deuteronomul).

De asemenea, ele consemnează darul lui Dumnezeu pentru poporul Său – Legea sau cele Zece Porunci (Exodul, Deuteronomul) și prescripțiile detaliate referitoare la jertfe și închinare, care au ca centru sanctuarul (Cortul special al lui Dumnezeu) (Exodul, Leviticul).

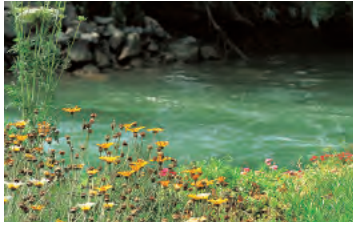
Horus, simbolizat de acest ochi, era unul dintre zeii Egiptului, țară în care israeliții au fost sclavi.

ISTORIA POPORULUI ISRAEL

- Iosua
- Judecătorii
- Rut
- 1 și 2 Samuel
- 1 și 2 Împărați
- 1 și 2 Cronici
- Ezra
- Neemia
- Eстера

POEZIE ȘI ÎNȚELEPCIUNE

- Iov
- Psalmii
- Proverbele
- Eclesiastul
- Cântarea cântărilor

Cornul de berbece *șofar* era folosit pentru a-i chema la luptă pe israeliți.

Începând cu cucerirea țării pe care Dumnezeu o promisese poporului Său (Iosua), aceste cărți continuă cu istoria poporului, cu eroii săi și cu cei care au trădat poporul, făcându-l să se îndepărteze de Dumnezeu. Perioada conducerii de către „judecători” (Ghedeon, Samson și ceilalți) se încheie cu Samuel, omul care a oferit Israelului un împărat. După împărații Saul, David și Solomon care a construit un Templu al lui Dumnezeu în Ierusalim (1 și 2 Samuel, 1 Împărați), cele zece triburi din nord se separă formând regatul Israel, în timp ce dinastia lui David se menține Iuda. Ocuparea Samariei de către asirieni marchează sfârșitul Israelului. Dar o rămășiță din Iuda supraviețuiește distrugerii Ierusalimului și exilului în Babilon, întorcându-se acasă. Aceștia își reînnoiesc ascultarea față de Legea lui Dumnezeu, reclădind Templul și zidurile cetății (Ezra, Neemia).

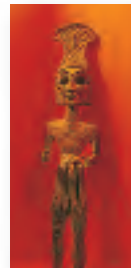
Aceste cărți conțin cea mai mare parte din poezia Bibliei, dar și „înțelepciunea” ei (mai mult sub formă de proverbe: Proverbele, Eclesiastul) care erau deosebit de populare în Orientul Apropiat antic, în timpul regelui Solomon. Iov este o dramă poetică despre suferință. Psalmii sunt cartea de imnuri a poporului Israel. Cântarea cântărilor este un poem liric de dragoste.

PROFEȚII

- Isaia
- Ieremia
- Plângerile lui Ieremia
- Ezechiel
- Daniel
- 12 „profeți mici”:
Osea, Ioel, Amos, Obadia, Iona, Mica, Naum, Habacuc, Țefania, Hagai, Zaharia, Maleahi

Profeții au adus poporului ales Cuvântul lui Dumnezeu: anunțarea judecății (atunci când se îndepărtau de Dumnezeu și călcau poruncile Sale) și încurajări prin speranțe și promisiuni (atunci când vremurile erau sumbre). Cei mai mulți dintre ei au trăit în secolele VIII și VII î.H., când națiunea era amenințată, mai întâi de asirieni, apoi de babilonieni. Amos a fost un proroc care a vorbit despre dreptate în folosul săracilor. Alți proroci au trăit în

Aceasta este o statueta a zeului canaanit Baal.

timpul întoarcerii din robie. Câteva profeții (cele mai cunoscute fiind cele din Isaia) vorbesc despre venirea lui „Mesia”, cel trimis de Dumnezeu ca să elibereze poporul și să domnească în pace și dreptate.

Calendarul din Israel

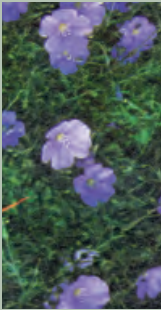

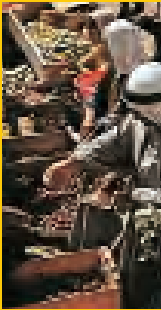
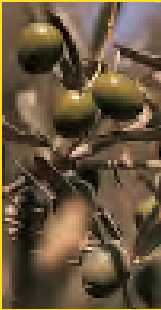
Un calendar este o realizare esențială a unui popor. Primele calendare, începând cu cele din Israelul antic, au luat naștere ținând seama de perioadele anului agricol și de ritualurile religioase asociate. Din cauza aceasta, și deoarece totul era atât de complex, preoții au devenit experți în citirea calendarului. Negustorii și conducătorii aveau și ei nevoie de o datare corectă. Astfel, marile

imperii din Mesopotamia și din Valea Nilului și-au dezvoltat foarte mult sistemele de numărare a zilelor.

Nu știm multe despre calendarul Israelului antic, în afară de sărbători. Dar Mișna (colecția de legi ebraice de la sfârșitul secolului II d.H.) descrie pe larg sistemul dezvoltat de evrei sub influența babiloniană. Acesta s-a menținut alături de calendarul roman, pe

care Iulius Cezar l-a refăcut atât de bine, încât supraviețuiește aproape nemodificat chiar și acum, după 2000 de ani.

Când s-au așezat pentru prima dată în Canaan, israeliții au folosit numele locale canaanite ale lunilor. În timpul exilului, numele acestea au fost înlocuite de numele babiloniene menționate în coloanele de mai jos.

MARTIE	APRILIE	MAI	IUNIE	IULIE	AUGUST	SEPT
<p>Nisan LUNA 1</p> <p><i>Numele anterior: Abib</i></p> <p>Recoltarea inului</p> <p><i>Sărbători: 14–21 a Pașteului și a Azimilor</i></p> 	<p>Iyyar LUNA 2</p> <p><i>Numele anterior: Ziv</i></p> <p>Recoltarea inului și a orzului</p> 	<p>Sivan LUNA 3</p> <p>Seceratul grâului</p> <p><i>Sărbători: Secerișul / Săptămânile (Cincizecimea)</i></p> 	<p>Tammuz LUNA 4</p> <p>Legatul viilor</p> 	<p>Ab LUNA 5</p> <p>Culesul fructelor de vară</p> 	<p>Elul LUNA 6</p> <p>Culesul strugurilor și al măslinelor</p> 	

14–21: a Pașteului și a Azimilor

21: Primele roade ale secerișului

Sărbătoarea Secerișului / Săptămânilor (numită Cincizecimea în Noul Testament) urmează la șapte săptămâni după Paște.

1: Trâmbițele / Anul Nou

VECHIUL TESTAMENT

2

CELE CINCI CĂRȚI

ISTORIA LUI ISRAEL

POEZIE ȘI ÎNȚELEPCIUNE

PROFEȚII

De la Geneza la Deuteronomul

- 98 Introducere în
Vechiul Testament
- 100 Diagramă: Istoria
Vechiului Testament
- 104 Hartă: Israel în
perioada Vechiului
Testament
- 105 Vechiul Testament
și Orientul Apropiat
antic
- 108 Introducere
- 115 Geneza**
- 117 Povestirile Creației
- 119 Oamenii ca
administratori ai lui
Dumnezeu
- 121 Numele personale în
Geneza 1–11
- 123 Povestirile despre
Potop
- 131 Agar
- 132 Avraam
- 136 Unde era Sodoma și
Gomora?
- 138 Sara
- 143 Femei ale credinței
- 144 Iacov
- 149 Iosif
- 154 Egiptul
- 159 Exodul**
- 162 Numele lui Dumnezeu
- 170 Un mod de viață: cele
Zece Porunci
- 176 Semnificația Cortului
întâlnirii
- 180 Leviticul**
- 182 Jertfa
- 185 Preoția în Vechiul
Testament
- 190 Marile sărbători
- 193 Numeri**
- 196 Prepelița
- 198 Viața nomadă
- 205 Deuteronomul**
- 206 Moise
- 210 Legăminte și tratate
din Orientul Apropiat
- 214 Țara Făgăduinței

În vremurile Vechiului Testament – de la facerea Cortului Întâlnirii, când poporul l-a convins pe Aaron să le facă un vițel căruia să i se închine, asemănător vițelilor care îl reprezentau pe zeul Apis în Egipt, până în timpurile profeților – poporul lui Dumnezeu s-a luptat să se țină de promisiunea de a-I sluji numai Lui.

De la Iosua la Estera

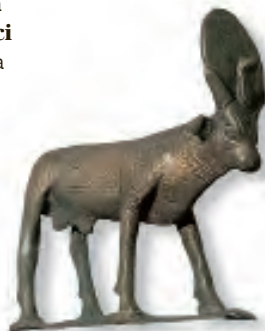
- 220 Introducere
- 225 Iosua**
- 228 Cetățile cucerite
- 231 Canaanii și filistenii
- 234 „Războiul sfânt”
- 238 Judecătorii**
- 242 Viața stabilă
- 247 Înțelegerea cărții
Judecătorilor
- 251 Rut**
- 252 Un portret al lui Rut
- 254 O poveste prin ochii
femeilor
- 255 1 și 2 Samuel**
- 257 Ana
- 265 Magia în Vechiul
Testament
- 269 David
- 276 1 și 2 Împărați**
- 279 Templul lui Solomon și
replicile sale
- 283 Cetățile fortificate ale
regelui Solomon
- 287 Descifrarea cronologiei
regilor
- 296 Obeliscul Negru
- 301 Prisma lui Sanherib
- 302 Asediul Lachișului
- 305 Chivotul pierdut
- 306 Diagramă: Regii lui
Israel și ai lui Iuda
- 308 1 și 2 Cronici**
- 325 Canalul lui Ezechia
- 328 Ezra**
- 332 Scribul
- 334 Neemia**
- 340 Estera**
- 341 Portretul Esterei

De la Iov la Cântarea cântărilor

- 344 Introducere
- 349 Iov**
- 352 Înțelegerea cărții
lui Iov
- 359 Psalmii**
- 363 Psalmii în contextul
lor
- 367 Un poet analizează
Psalmii
- 379 Dumnezeu și
universul
- 382 Îndreptățirea de
sine, blestemul și
răzbunarea în Psalmi
- 388 Cristos în psalmi
- 393 Proverbele**
- 395 Înțelepciunea în
Proverbele și în Iov
- 397 Teme importante în
Proverbele 10–31
- 400 Eclesiastul**
- 403 Cântarea
cântărilor**

De la Isaia la Maleahi

- 408 Introducere
- 414 Diagramă: Profeții în
contextul lor
- 417 Isaia**
- 420 Înțelegerea cărții
lui Isaia
- 423 Profeți și profeție
- 432 Asirienii
- 439 Ieremia**
- 441 Portretul lui Ieremia
- 456 Babilonienii
- 459 Plângerile lui
Ieremia**
- 461 Ezechiel**
- 473 Daniel**
- 478 Opiniile Vechiului
Testament despre
viața de după moarte
- 480 Perșii
- 483 Osea**
- 486 Înțelegerea cărții
lui Osea
- 488 Ioel**
- 490 Amos**
- 491 Dreptatea și cei
săraci
- 495 Obadia**
- 496 Iona**
- 498 Mica**
- 500 Naum**
- 502 Habacuc**
- 504 Țefania**
- 505 Hagai**
- 507 Zaharia**
- 512 Maleahi**
- 515 Cărțile deu-
terocanonice**
- 521 Grecii

Introducere în Vechiul Testament

Creștinii s-au obișnuit demult să numească prima parte a Bibliei, de la Geneza la Maleahi, Vechiul Testament. Dar el datează dinainte de timpul lui Cristos și dinainte de a exista Noul Testament, așa că este important să ne amintim că a avut cândva o existență de sine stătătoare și că era, și este încă, Biblia completă a poporului evreu.

Este de înțeles că iudeilor nu le place să fie numit „Vechiul Testament”, fiindcă aceasta implică faptul că ar fi incomplet fără „Noul Testament” creștin. Pentru ei, aceasta reprezintă revelația integrală a lui Dumnezeu, Biblia ebraică, și o tratează cu cea mai mare reverență și respect.

Ei îl numesc Tannak, un acronim pentru cele trei părți ale sale:

- Torah sau Legea lui Moise
- Nebi'im sau profeții
- Kethubim sau scrierile.

În Biblia ebraică, ordinea celor 39 de cărți este oarecum diferită de ordinea cu care sunt obișnuiți creștinii, dar de aici trebuie să începem.

Tora

Legea, cele Cinci Cărți ale lui Moise – Geneza, Exodul, Leviticul, Numeri și Deuteronomul – sunt piatra de căpătâi a Scripturii ebraice, cea mai importantă parte a sa. Adesea, întreaga Biblie este numită de către iudei „Tora”.

Nebi'im

Acesta este un cuvânt la plural, însemnând „profeți”. Douăzeci și una de cărți sunt incluse în această parte a canonului Tannak și, pentru simplificare, sunt împărțite în Profeții Timpurii și Profeții Târzii.

Profeții Timpurii sunt cărțile pe care noi le considerăm istorice: Iosua, Judecătorii, 1 și 2 Samuel și 1 și 2 Împărați. Vezi introducerea la cărțile istorice, ca să înțelegi mai bine de ce sunt descrise ca Profeții. Pe scurt, din cauză că aceste cărți nu sunt istorie pură, faptică sau anale plictisitoare. Ele relatează istoria existenței poporului Israel, ca un fel de împlinire a Cuvântului lui Dumnezeu și a făgăduințelor Sale prin Avraam, Moise și David. Ele sunt mai mult decât istorie, ele vorbesc despre Dumnezeul lui Israel și ilustrează Cuvântul și căile Sale.

Profeții Târzii ne aduc pe un teren mai familiar: Isaia, Ieremia, Ezechiel și „Cartea celor Doisprezece” sau „Profeții Mici”: de la Osea la Maleahi.

Scrierile

Kethubim include toate celelalte cărți în următoarea ordine: Psalmii, Iov, Proverbe, cele Cinci Megilloth (vezi explicația de mai jos), Daniel, Ezra, Neemia, 1 și 2 Cronici.

Este interesant de observat că Daniel nu este inclus între Profeți, unde îl așază ordinea noastră din Vechiul Testament. Acest lucru este corect, într-un fel, fiindcă Daniel este o scriere diferită, mai degrabă apocaliptică (vezi introducerea și trăsăturile Apocalipsei) decât profetică.

De asemenea, Ezra și Neemia sunt înainte de 1 și 2 Cronici care le preced din punct de vedere istoric. Vechiul Testament inversează ordinea, corectând-o. Canonul ebraic poate să reflecte, totuși, ordinea în care diferitele cărți au fost acceptate în canonul autorizat al Scripturii. Singurul lucru demn de a mai fi observat sunt cele

Scribii copiau cu mâna scrierile Vechiului Testament. Ei scriau coloană după coloană pe un pergament care, ca și acesta, era rulat și ținut în sinagogă.

Geneza

Geneza este un poem epic, o colecție de narațiuni fundamentale. Titlul înseamnă „început” și aceasta este cartea începuturilor Bibliei – începutul lumii și începutul unei națiuni. Este important să apreciezi primele capitole mai ales ca pe o *povestire*: preocupate de adevăr și pline de cele mai adânci înțelesuri; desfășurându-se în imagini și modele. Narațiunea trebuie să fie luată ca întreg, nu bucată cu bucată. Dacă apreciem natura narativă a materialului, multe „probleme” aparente vor dispărea pur și simplu.

Alcătuirea cărții

Geneza nu are un autor cunoscut sau o dată a scrierii. Nu este exclus ca narațiunile ei să fi fost transmise oral cu mult înainte de a fi fost adunate și scrise. Unii cărturari consideră că primele colecții de materiale din Vechiul Testament au fost adunate probabil în timpul împăratului David sau Solomon, cu unele adnotări suplimentare în sec. V î.H.

Multe popoare antice au propriile istorii ale Creațiunii și ne putem imagina că aceste povestiri au fost spuse și repetate în jurul unui foc de tabără, generație după generație. Oare Moise, cu educația primită la curtea egipteană, să fi fost cel care a început procesul scrierii lor? O tradiție venerabilă îi leagă numele de scrierea primelor cinci cărți ale Bibliei. Încă nu este limpede cum au ajuns aceste cărți în forma lor actuală, dar este sigur că aceste narațiuni exprimă cea mai adâncă convingere a poporului lui Dumnezeu: că lumea este opera unui Dumnezeu–Creator care este extrem de bun și care își iubește și își îngrijește Creația. Ei nu trebuiau să argumenteze existența lui Dumnezeu: Îl cunoșteau cu toții.

Cuprinsul

„Prologul” (capitolele 1–11) se mută cu repeziciune de la lumea pe care a făcut-o Dumnezeu la lumea pe care o cunoaștem. Creația bună a lui Dumnezeu este progresiv vătămată, ca rezultat al păcatului omenesc, al îndepărtării de Creator și al ignorării avertizărilor Sale.

Încă de la început, oamenii au ales să pășească pe propriul drum, cu rezultate dezastruoase.

Apoi, vine marele Potop, măturând totul în cale. Dumnezeu acționează judecând și salvând. Noe și familia lui sunt izbăviți.

Are loc un nou început. Cu toate acestea, capitolele se sfârșesc cu nebunia de la Babel: națiunile sunt dezbinat și împrăștiat.

În capitolul 12, accentul părăsește marele tablou al istoriei omenesti, focalizându-se asupra unui singur individ, Avraam, și a urmașilor săi. Lumea nu este mai bună după Noe, dar Dumnezeu nu o va distruge. Dimpotrivă, Dumnezeu începe, printr-o anumită persoană și o anumită națiune, să își îndeplinească scopul de „răscumpărare” a lumii și de reparare a relațiilor rupte.

Geneza continuă povestirea prin Isaac și prin Iacov și prin moartea lui Iosif în Egipt. Cu toate acestea, povestea scopului măreț al lui Dumnezeu pentru omenire este abia la început. Ea continuă de-a lungul paginilor Bibliei, până la ultimele cuvinte din cartea Apocalipsei.

1:1 – 2:3 O Creație bună

Marea dramă a începutului tuturor lucrurilor începe cu Dumnezeu. Limbajul este simplu, dar plin de viață. El evocă minunea și bogăția Creației de la o lume lipsită de formă la viața fecundă.

Mai mult, ea ne oferă cheia prin care ne putem înțelege pe noi și lumea din jurul nostru. Povestirea, formulată și croită într-un tipar deliberat, arată limpede că:

- originea lumii și a vieții nu este accidentală; există un Creator – Dumnezeu;
- Dumnezeu a făcut tot ce există;

Cuprins

Crearea lumii și distrugerea ei.
Chemarea lui Avraam, făgăduințele lui Dumnezeu și urmașii lui.

Capitolele 1 – 11

Creațiunea
Căderea neamului omenesc
Marele Potop

Capitolele 12 – 50

Istoriile lui Avraam, Isaac, Iacov și Iosif

„La început, Dumnezeu a făcut cerurile și pământul. Pământul era pustiu și gol; peste fața adâncului de ape era întuneric [...] Și Dumnezeu a zis: «Să fie lumină».”

1:1–3

Avraam

Alan Millard

Iudeii din timpul lui Isus declarau cu mândrie: „suntem urmașii lui Avraam”, o declarație repetată de iudeii și de musulmanii de astăzi.

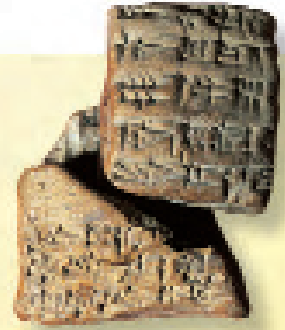
Avraam este important fiindcă este bărbatul căruia Dumnezeu i-a promis țara Canaanului și fiindcă a fost un model de credință. De fapt, Avraam a fost deținătorul original al dreptului la o proprietate fizică și la siguranță spirituală.

În fiecare eră, oamenii au dorit să aibă propria identitate și adesea au încercat s-o găsească în trecut, în arborele genealogic al familiei sau în istoria națională. Familiile

deținătoare de terenuri au ținut evidența strămoșilor, ca să-și dovedească dreptul la proprietate. În același fel, Israelul antic susținea că avea drept de proprietate de la Avraam, deși acesta nu a intrat niciodată în posesia Canaanului.

Bărbat al credinței

Tatăl lui Avraam s-a mutat împreună cu familia lui din Ur, în Babilonia, la Haran, în sudul Turciei. Acolo, Dumnezeu l-a chemat pe Avraam și el a ascultat. Nu ni se explică cum l-a recunoscut Avraam pe Dumnezeu,

Acest document sumerian, împreună cu plicul lui, descoperite în locul de naștere al lui Avraam, cetatea Ur, și tabla înmulțirii scrisă cu litere cuneiforme (*dreapta*) ilustrează civilizația cultivată pe care a părăsit-o, răspunzând chemării lui Dumnezeu.

fiindcă familia lui slujea „altor dumnezei” (Iosua 24:2), printre care se includea poate zeul-lună, protectorul Urului și al Haranului. Într-o lume în care erau adorați o mulțime de zei și de zeițe, credința într-un singur zeu care putea să

Ur

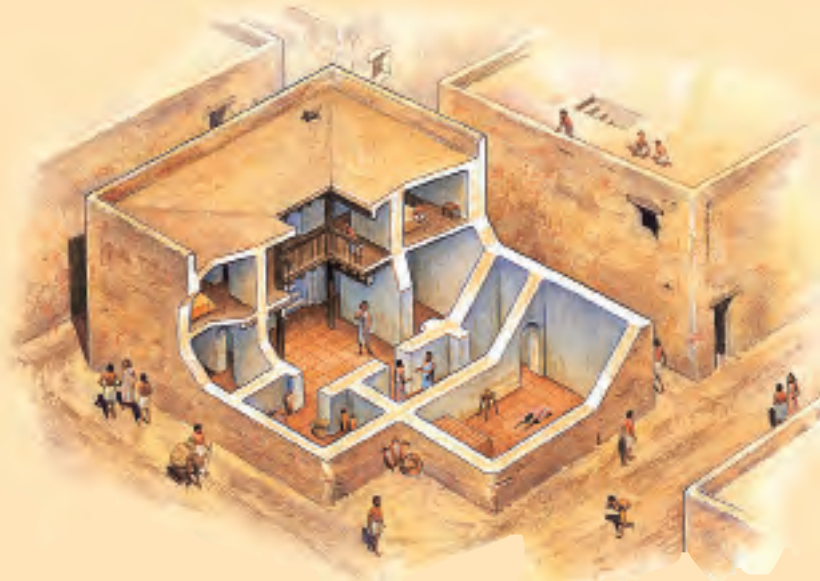

Oamenii din Ur iubeau muzica și arta. Această harpă reconstruită este una dintre comorile descoperite în Mormintele Regale.

Cetatea Ur era deja foarte veche atunci când s-a născut Avraam. Săpăturile din „Cimitirul Regal”, datând din 2500 î.H., au adus la lumină tot felul de comori: cupe decorate și unelte făcute din aur și

„Stindardul regal din Ur”, încrustat cu imagini ale păcii și ale războiului (vezi pag. 130).

În perioada lui de glorie, în 2100 î.H., Ur era o cetate mare,

Deuteronomul

În versetul inaugural, cartea Deuteronomului ne spune: „Iată cuvintele pe care le-a spus Moise întregului Israel”: poporul își așezase tabăra în câmpiile Moabului și era gata să intre în țara promisă (în anul 1260 î.H.).

Titlul, care vine din traducere grecească, trimite la o a doua lege care a fost dată, dar de fapt cartea conține o reluare și o reafirmare a Legământului de la Sinai. Este o „expunere” a Legii, miezul vechiului Legământ. De asemenea, este citată de mai mult de 80 de ori în Noul Testament, ceea ce înseamnă că era importantă pentru primii creștini.

Structura Deuteronomului (forma Legământului din Vechiul Testament) seamănă foarte mult cu cea a unui tratat al vremii (vezi „Legăminte și tratate din Orientul Apropiat”, pag. 210):

1. Prolog istoric 1:6–3:29
2. Prevederi fundamentale 4–11
3. Prevederi detaliate 12–26
4. Documentul clauză 27
5. Bindecuvântări 28:1–14
6. Blesteme 28:15–68
7. Recapitulare 29–30

Multe, dar nu toate, dintre legile înregistrate în Exodul 20:22–23:19 apar și în Deuteronomul. Cele Zece Porunci din Exodul 20 sunt repetate în Deuteronomul 5, cu mici diferențe. Însă cartea vizează viața stabilă din noua țară.

Înainte de studiile critice din secolele XVIII și XIX, care au condus la o perspectivă fragmentată a Pentateuhului, iudeii și creștinii luau Deuteronomul ca fiind cuvintele lui Moise. Deși cercetătorii de astăzi caută să identifice contribuția editorilor ulteriori și nu s-au pus încă de acord asupra datei finale a compunerii ei, cartea rămâne profund îndatorată acestei mari personalități.

Țara și Legământul lui Dumnezeu cu poporul Său sunt marile teme ale Deuteronomului. „Adu-ți aminte că și tu ai fost rob”; „amintiți-vă că Dumnezeu vă iubește”,

spune Moise poporului. De aceea, ei îi datorează lui Dumnezeu libertatea lor și toate lucrurile bune făgăduite. Acest lucru cere un răspuns: „Adu-ți aminte să faci [...]” – păstrarea credinței și ascultarea. Aceasta este cheia pentru binecuvântările lui Dumnezeu. Dacă l-ar fi uitat pe Dumnezeu în această viață nouă, ar fi alergat spre dezastru.

1 – 4:43

Prima cuvântare: retrospectiva călătoriei

1:1–5 Introducere

Timpul și locul sunt menționate cu atenție. După patruzeci de ani de la ieșirea din Egipt, la sfârșitul peregrinării prin deșert, în câmpiile Moabului, la est de Iordan, Moise transmite poporului Israel mesajul lui Dumnezeu.

► **Versetul 2.** Horeb este alt nume pentru muntele Sinai.

1:6–46 De la Sinai la Cades

Versetele 9–18 (vezi Numeri 11:14 și urm.): Moise reamintește cum s-a ușurat de povara solitară a conducerii delegând responsabilitățile. Sfatul acesta înțelept a venit de la socrul său, Ietro (vezi Exodul 18:13–26).

Versetele 19–46, iscoadele și raportul lor: vezi și Numeri 13–14.

► **Versetul 7.** Țara promisă de Dumnezeu lui Avraam: vezi Geneza 15:18–21.

► **Versetul 19.** „Pustiu” / „deșert” înseamnă pur și simplu țară nelocuită. La nord de Sinai, țara este steapă și dezolantă, cu piscuri colțuroase și pietroase, și un pământ stâncos. Dar există și oaze, cu o vegetație surprinzătoare după ploile de iarnă.

► **Amoriții (44).** Numeri 14:43 folosește termenul mai larg „canaaniți”.

Cuprins

Moise vorbește poporului Israel înainte de a intra în țara promisă. El trece în revistă călătoria și le amintește de Legământul lor cu Dumnezeu.

Capitolele 1 – 4:43

Trecerea în revistă a călătoriei prin pustiu

Capitolele 4:44 – 28:68

Cele Zece Porunci
Legea lui Dumnezeu
Instrucțiuni pentru noua țară

Capitolele 29 – 30

Alege viața!

Capitolele 31 – 34

Ultimele cuvinte ale lui Moise

„Scopul Legământului în Biblia ebraică [...] nu a fost niciodată doar faptul că Dumnezeuul creator voia să aibă un popor special în persoana lui Israel, fără să țină seama de soarta restului lumii. Scopul Legământului era ca, prin acest mijloc, Creatorul să vorbească întregii lumi și s-o salveze. Chemarea lui Avraam trebuia să contracareze păcatul lui Adam.”

Tom Wright

Rut

Această poveste pașnică despre viața de zi cu zi constrastează puternic cu războiul și dezbinarea din Judecătoria, care se referă la aceeași perioadă generală. Fără îndoială că mulți oameni au trăit o asemenea viață normală și pașnică în timpul acestei epoci. Și chiar dacă nivelul general al religiei scăzuse, cartea lui Rut arată limpede că mulți oameni din Israel mai aveau încă o credință puternică.

Dintre toate cărțile Bibliei, Rut este specială, prin faptul că furnizează perspectiva unei femei. În societatea timpului, femeile depindeau total de tații și de soții lor, ca să poată trăi. Ele puteau să moștenească proprietăți doar în împrejurări excepționale și sub reguli stricte (Numeri 36). Astfel, povestea începe cu trei femei care, în termeni omenești, sunt demne de compătimit. Însă se arată un fapt surprinzător într-un context în care religia însemna putere: grija specială a lui Dumnezeu față de cei „neajutorați”.

Aici, Dumnezeu este preocupat în mod special de problemele umile. El este Cel care rânduieste toate împrejurările vieții zilnice, chiar și în cazul celor mai neînsemnați oameni. Și astfel, credința fragedă a unei fete moabite, și iubirea plină de sacrificiu a acesteia față de soacra ei, sunt țesute în marea tapiserie a planului de mântuire al lui Dumnezeu. Fiindcă din Rut se trage regele David, iar din linia lui David vine Mesia însuși.

1:1–5 „O familie fuge de foamete!”

Dați acestei povești un titlu modern și veți simți repede impactul faptelor catastrofale descrise în aceste versete. Apropierea foametei duce această familie de refugiați departe de țara natală. Departe de casă, bărbatul familiei și cei doi fi ai săi mor – lăsând în urmă trei văduve neajutorate. Este o situație înspăimântătoare, mai ales pentru Naomi.

► **Versetele 1–2.** Călătoria de la Betleem la Moab, în capătul cel mai îndepărtat al Mării Moarte, însemna 80 km / 50 mi.

Cuprins

Istoria unei fete păgâne, care își câștigă un loc în istoria Israelului prin curajul și devotamentul ei, ajungând să facă parte din genealogia regelui David.

1:6–22 Plecarea spre cămin

Se răspândește vestea că foamea s-a terminat. Nurorile văd că Naomi e gata de plecare. Vine timpul să-și ia rămas-bun. Orpa, plină de durere, cedează presiunii lui Naomi și se întoarce acasă, sperând să se căsătorească din nou. Dar Rut nu o lasă pe Naomi singură la bătrânețe. Alegerea ei este poporul lui Naomi și, în mod semnificativ, Dumnezeu lui Naomi. Cele două ajung la Betleem în aprilie. Recolta de orz arată bine, dar ele nu au niciun orz de secerat.

2 Rut găsește un protector

Nu existau multe posibilități pentru văduvele care voiau să-și câștige existența, iar Rut și Naomi erau sărace. Dar Legea (Leviticul 19:9–10) spune clar că boabele căzute trebuiau lăsate pentru cei nevoiași. Din „întâmplare”,

”*Încotro vei merge tu voi merge și eu, unde vei locui tu, voi locui și eu; poporul tău va fi poporul meu, și Dumnezeuul tău va fi Dumnezeuul meu; unde vei muri tu voi muri și eu, și voi fi îngropată acolo.*”

1:16–17

Călătoria din Betleem la Moab și întoarcerea

Pagina anterioară: În timp ce orzul era secerat, Rut culegea spicele care rămăneau în urmă.

El restituie bunurile familiei (7) și îl tratează pe acest tânăr ca pe propriul său fiu (11).

▶ **Lodebar (4)**. În nordul Galaadului, nu departe de labes.

▶ **Versetul 10**. Pare contradictoriu, dar traiul la curte însemna o creștere a cheltuielilor generale, chiar dacă mesele îi erau asigurate.

10 Înfrângerea alianței siriano-amonite

Vezi și 1 Cronici 19.

Hanun provocase acest război, prin tratamentul jignitor pe care îl aplică ambasadorilor. Dar fără îndoială că națiunile vecine erau suspicioase și se temeau de regele puternic al Israelului.

Campania din versetele 16–18 poate fi cea menționată în 8:33 și urm.

Victoria aceasta marchează altă mare expansiune a regatului și a puterii lui David printre națiunile vecine.

▶ **Raba (8)** este Aman, capitala de azi a Iordaniei.

David

David Barton

David a fost al doilea mare rege al Israelului. În fundalul povestirii biblice se întrevăd câteva idei distincte:

- ridicarea monarhiei în fața presiunii care venea dinspre filistenii
- rivalitatea dintre cele două regate, Israel și Iuda
- întemeierea Ierusalimului și a dinastiei lui David.

Totul este prins într-o narațiune vastă și deosebit alcătuită, în care David apare ca un personaj viu.

Primele zile

La început ni se prezintă unirea secretă a viitorului rege. Calitățile lui David, necunoscute familiei lui, au fost recunoscute de Dumnezeu și împărtășite profetului Său, Samuel.

Viața publică a lui David începe din momentul luptei cu Goliat, eroul filistean. Curajul impulsiv și încrederea în Dumnezeu pe care o arată nu l-au părăsit niciodată. Curajos, atrăgător și talentat, tânărul David vine și pleacă de la curtea lui Saul, câștigând bătălii împotriva filistenilor și cântând la harpă ca să liniștească toanele tot mai dese ale regelui.

Leagă o prietenie strânsă cu fiul lui Saul, Ionatan, și se căsătorește cu fiica lui, Mical. Dar până la urmă,

David era un păstor, păzind turmele tatălui său în pășunile din jurul Betleemului, când a fost ales să fie rege.

gelozia lui Saul face imposibilă șederea lui la curte, astfel că devine un proscris în propria țară, trăind în peștera Adulam.

Timpuri grele

Acum urmează vremurile grele. Un timp, David își încearcă norocul printre filistenii atât de disprețuiți. Dar măreția caracterului lui David îl face să nu întoarcă rău pentru rău, chiar dacă Saul caută să-i ia viața. Jocurile de-a șoarecele și pisica din 1 Samuel 24 și 26 arată loialitatea lui David față de regele și socrul său. Ele sugerează, de asemenea, o persoană care privește

în viitor. Saul este sfânt fiindcă este rege. Într-o zi, s-ar putea ca și David să aibă nevoie de aceeași stimă.

Când Saul și Ionatan mor la Ghilboa, David își încheie socotelile cu amaleciti la Tıclag. E ironic faptul că un amalecit îi aduce vestea lui David, mișcând referitor la rolul jucat de el însuși. Acest lucru oferă două motive pentru ca solul să fie ucis. Dar durerea lui David este stăruitoare și sinceră. Adesea, îl simpatizăm pentru lacrimile sale, iar cântarea de jale pentru Saul și Ionatan este unul dintre cele mai mărețe poeme din Vechiul Testament.

Estera

Cartea Esterei relatează istoria unui complot menit să extermine întreaga națiune iudaică în zilele regelui persan Ahașveroș (Xerxes I) și cum a fost zădărnicit acesta. De asemenea, scrierea explică originea sărbătorii ebraice a Purimului.

Estimările cărții variază – în general din cauză că evenimentele par improbabile. Pentru iudei, Estera este o carte de învățătură (lege) și istorie (narațiune). Unii cercetători o consideră pură ficțiune. Alții văd în ea un roman istoric sau o povestire scurtă bazată pe o istorie adevărată. Alții cred că informațiile pe care le avem despre Imperiul Persan în secolul V î.H. – scrierile istoricului grec Herodot, inscripțiile persane și tăblițele din Persepolis – ne oferă motive întemeiate ca să tratăm cartea Esterei ca pe o scriere esențial istorică.

Desigur că multe detalii de fundal – obiceiurile de la curte, folosirea curierilor, interzicerea doliului, executarea prin spânzurare – se potrivesc foarte bine cu lumea persană a aceluia timp. Destul de recent, cuvântul *puru* a fost găsit inscripționat pe un zar, confirmând ceea ce spune scriitorul despre originea Purimului.

Cine este scriitorul? Nu știm. Dar naționalismul său și cunoașterea exactă a obiceiurilor persane ne fac să credem că a fost un iudeu care a trăit în Persia înainte ca imperiul să fie cucerit de greci.

Deși cartea nu îl menționează pe Dumnezeu pe nume, credința în puterea Sa de a conduce problemele omenești, nu contează unde, și grija Sa neclintită față de

poporul Său stau la baza întregii cărți.

Adăugiri grecești la cartea Esterei

Textul grecesc al Septuagintei adaugă paragrafe întregi la cartea, inclusiv referințe la Dumnezeu (și uneori lasă pe dinafară materiale din textul ebraic). Traducerea latină Vulgata, a lui Ieronim, din secolul IV, trece aceste pasaje la cărțile deuterocanonice. (Pot fi citite în edițiile romano-catolice ale Bibliei și în Apocrifele protestante.) Sunt șase completări majore, însumând 107 versete. Jerusalem Bible le reintegrează, folosind caractere italice ca să le deosebească de restul textului.

1 Ahașveroș își detronează regina

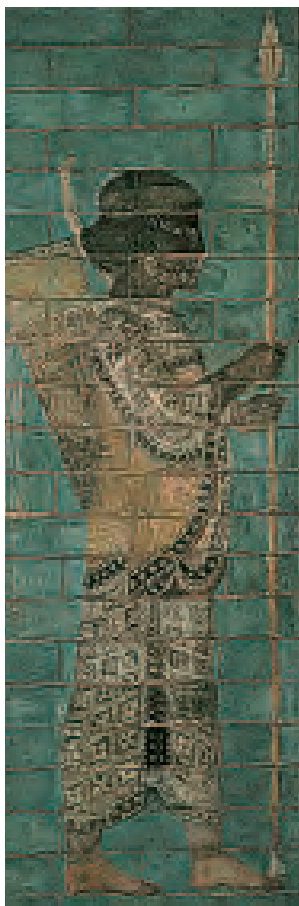
Împăratul persan Ahașveroș (Xerxes I grecește) a domnit între anii 486 și 465 î.H. peste un imperiu care se întindea de la Indus până în nordul Sudanului. Era fiul lui Darius I, care i-a lăsat bogății nenumărate și un complex nou de palate luxoase la Susa. Săpăturile au descoperit camera tronului, haremul și un „paradis” (grădină). Ahașveroș este menționat în Ezra 4:6.

Capitala sa de iarnă (insuportabil de călduroasă vara) era Susa, o cetate din Elam, situată la 260 km / 200 mi est de Babilon. Istoricul grec Herodot îl descrie ca pe un om crud, capricios, senzual – care se potrivește bine cu personajul din cartea aceasta.

În 483 î.H., el oferă un banchet uriaș, apogeul unei perioade de șase luni în care își arătase bogăția și puterea. Dar regina sa (nu ni se spune de ce) refuză să-i îndeplinească dorința de a lua parte la paradă. Și, la sfatul astrologilor, regele o repudiază.

► **Regina Vasti (9)**. Herodot spune că Amestris era regina lui Ahașveroș. Este posibil ca Vasti („cea mai bună” sau „preaiubită”) să fie numele ei persan. Sau poate că au mai fost și alte regine despre care nu știm.

Această imagine a unui soldat persan decora zidurile palatului de iarnă din Susa, când regele Ahașveroș a divorțat de regina sa și Estera a fost adusă la curte.

Cuprins

Povestea unei fete evreice care devine regina Persiei și, cu ajutorul vărului ei Mardoheu, dejoacă un complot care urma să elimine națiunea iudaică.

Poezie și înțelepciune

DE LA IOV LA CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

Derek Kidner

Poezie

Cuvântul „poezie” ne poate sugera o ramură foarte specializată a artelor literare, produsă de puțini pentru puțini. Dar acesta ar fi un termen greșit pentru orice parte din Vechiul Testament. Un echivalent modern ar fi retorica ritmică a unuia ca Winston Churchill, de exemplu –

*Vom lupta pe plaje,
Vom lupta în locurile de debarcare,
Vom lupta pe câmpuri și pe străzi*

– în care repetiția (și alte procedee) și ritmul se unesc, transformând această declarație într-un pasaj memorabil și impresionant.

Repetiția era o tehnică favorită a canaanitilor și un procedeu folosit în cele mai timpurii materiale poetice din Biblie:

*Pradă de haine vopsite pentru Sisera;
Pradă de haine vopsite cusute la gherghef,
Două haine vopsite și cusute la gherghef
De pus pe grunazul biruătorului!*
Judecătorii 5:30

Ritmul, deși este mai riguros în original, reprezintă un număr variabil de accentuări sau bătăi, nu un număr fix de silabe. Cel mai adesea sunt trei accentuări pe un

rând, urmate de altele trei în următorul vers, formând, astfel, un cuplet. Dar tiparul acesta poate fi variat ocazional printr-un cuplet mai lung sau mai scurt sau printr-un triplet, în același pasaj; sau ritmul predominant poate fi format din cuplete în care un rând cu trei bătăi este urmat de altul cu două bătăi:

*Cum au căzut vitejii
În mijlocul bătăliei!*

Acest ultim ritm, cu nuanțele sale accentuate sau pierdute, este folosit adesea pentru **ironii** sau **cântece de jale** (ca în cartea Plângerilor lui Ieremia) și, din cauza aceasta, se numește Qinah (plângere), deși folosirea sa nu se limitează la asemenea teme.

Însă semnul distinctiv al poeziei biblice, în contrast cu poezia noastră, este **paralelismul**: repetarea ideii dintr-un vers într-un al doilea vers, perechea celui dintâi:

*Ce a spus, oare nu va face?
Ce a făgăduit, oare nu va împlini?*
Numeri 23:19

Există multe tipuri de paralelism, mergând de la repetiția virtuală la amplificarea

Înțelegerea cărții lui Iov

Katharine Dell

Iov reprezintă omenirea în suferință, luptându-se să înțeleagă atunci când se confruntă cu dezastrul și disperarea. În ciuda faptului că este considerat în mod tradițional un exemplu de răbdare, Iov îi reprezintă, de fapt, pe aceia care nu sunt pregătiți să accepte suferința, ci simt nevoia să protesteze, să argumenteze și să discute. Dialogul principal al lui Iov portretizează acest personaj protestatar, ignorat de mulți dintre cei care au citit doar partea de proză a cărții.

Când oamenii buni suferă

Cartea lui Iov este povestea simplă a unui om care a făcut tot ce a cerut Dumnezeu de la el. A fost generos cu cei săraci și umili, a fost un membru respectat al comunității și chiar a adus jertfe lui Dumnezeu în locul copiilor săi, pentru cazul în care aceștia ar fi păcătuit fără să știe. Este un om bun, care nu merită distrugerea bunurilor, moartea copiilor și contaminarea cu lepră care îl face să-și piardă și ultimul rest de demnitate.

Cei din jurul lui, prietenii care au venit să-l mângâie în mod demonstrativ, îi spun că trebuie să fii păcătuit și că merită pedeapsa lui Dumnezeu, dar Iov susține tot timpul că suferă pe nedrept. Nu renunță totuși la Dumnezeu, ci se luptă să înțeleagă relația sa cu El, în ciuda suferințelor, a greutăților și a durerilor pe care trebuie să le îndure.

Întrebări grele

Cartea ridică întrebări profunde. Una dintre ele este: ce îi motivează pe oameni să fie religioși? Iov este

acuzat de Satana (într-o discuție cerească ce se poartă fără știrea lui Iov) că duce o viață religioasă fiindcă are beneficii pe urma ei. În zilele acelea se credea că o purtare bună aducea tot felul de beneficii – viață lungă, copii și recompense materiale. Dar Iov dovedește că nu are o credință superficială prin modul în care și-o păstrează la bine și la rău, iar înțelegerea lui se maturizează.

Altă întrebare care se ridică din cartea lui Iov este cum să înțelegem suferința și să ne menținem totuși

Povestea vieții lui Iov se adresează tuturor celor gârboviți de suferință.

relația cu Dumnezeu. Unii spun că nu suntem cu adevărat umani până nu suferim. Bineînțeles, acest lucru nu este adevărat, dar sunt dimensiuni ale înțelegerii de sine și ale realizării însemnătății relației cu Dumnezeu care apar doar atunci când stăm față în față cu noi înșine, adesea în situații de suferință sau durere.

Iov descoperă noi adâncimi ale credinței sale ca urmare a acestor

Psalzii în contextul lor

Philip Johnston

În mod normal, cea mai bună abordare a Bibliei este aceea de a întreba întâi: „Ce înseamnă acest lucru în contextul original?” și, apoi, „Ce înseamnă acest lucru pentru noi?”. Oricum ar fi, abordarea psalmilor este dificilă, fiindcă în multe cazuri nu știm cine i-a scris sau când. În orice caz, asemenea multor imnuri și cântări creștine, conținutul lor pare mai important decât contextul original.

Cadrul istoric

Mulți psalmi au titluri (sau „generice”), tipărite, de obicei, cu litere mai mici în Bibliile noastre. Acestea variază ca lungime, de la simplul „un psalm al lui David” la câteva rânduri. Unele titluri numesc indivizi, altele se referă la chestiuni muzicale și câteva sugerează contextul istoric (de ex., Psalmi 3–9, 18). Dar, ca și numele fișierelor de pe calculator, multe titluri folosesc un limbaj abreviat, criptic; uneori, conținutul lor nu se potrivește cu psalmul în sine (de ex., Psalmul 30 nu menționează efectiv sfințirea Templului) și e posibil să fi fost adăugate mai târziu. David a scris mulți psalmi, dar se poate ca și alții să fi scris psalmi pentru el și să-i fi adăugat mai târziu.

Sunt puține indicații istorice. Unii psalmi vorbesc pozitiv despre rege, așa că se poate să fi fost scriși în timpul monarhiei timpurii, când David și Solomon au domnit cu măreție. Alți psalmi deplâng sfârșitul Ierusalimului, al Templului și al regalității (74:3; 79:1; 89:38–45) și situația exilaților din Babilon (137:1). Alții vorbesc despre vremurile în care

„Doamne, Tu ești stâncă mea, cetățuia mea” (Psalmul 18:2).

Dumnezeu va restabili Israelul (85:1; 126:1) și despre sfârșitul exilului. Dar acestea sunt excepții: majoritatea psalmilor nu pot fi datați exact.

Contextul israelit în care au fost folosiți

Deoarece fundalul istoric este adesea neclar, teologii privesc, de obicei, spre conținutul psalmilor, sugerând în mod plauzibil că tipurile asemănătoare au fost folosite în ocazii asemănătoare. Aceste tipuri (numite adesea „forme”) sunt împrăstiate la întâmplare în psaltire, dar Psalmii 42–49 formează un grup restrâns care ilustrează majoritatea acestor

tipuri. (Acesta este unul dintre cele două grupuri atribuite prin titlu muzicienilor de la templu, numiți „fiii lui Core”.)

■ Psalmii 42–43 formează împreună o **cântare de jale individuală**, în care scriitorul își revarsă durerea în fața lui Dumnezeu, exprimându-și însă și nădejdea. Acest aspect este tipic plângerilor, care au aproape întotdeauna o notă pozitivă referitoare la prezent sau viitor. Este caracteristică și enumerarea problemelor (tristețe, suferință, dușmani) fără detalii specifice. Plângerile individuale sunt de departe cel mai comun tip de psalmi, arătând că viața în Israelul antic era adesea dificilă și că acest lucru era recunoscut pe față. Plângerile se poate să fi fost adunate pentru a fi folosite de alții în împrejurări asemănătoare.

■ Psalmul 44 este o **cântare de jale a comunității**, care pune în contrast faptele minunate ale lui Dumnezeu în conducerea națiunii cu abandonarea prezentă a poporului Său și se sfârșește cu un apel la acțiune. A fost scris probabil în una dintre multele ocazii în care Israelul, sau Iuda, era amenințat de dușmani și refolosit mai târziu în ocazii asemănătoare, poate în zilele de post.

■ Psalmul 45 este un **psalm regal**, ce are ca subiect nunta. Alți psalmi regali par să aibă în vedere încoronarea (2, 110) sau bătălia (20, 21). Acești psalmi vorbesc despre rege în modul hiperbolic tipic oriental, iar mai târziu acest limbaj a fost

Înțelepciunea în Proverbele și în Iov

Katharine Dell

În cartea **Proverbelor** întâlnim înțelepciunea în două moduri.

■ Mai întâi, prin proverbele și instrucțiunile numeroase ale cârții, învățăm că strădania de a dobândi înțelepciunea este o calitate. Experiența multor generații a trecut în paginile Proverbelor și s-a distilat în ziceri pline de miez, care reprezintă adevărul despre natura și relațiile umane.

■ În al doilea rând, găsim Înțelepciunea personificată ca o femeie. O găsim pe străzi, chemându-i pe tineri să-i urmeze căile spre bunătate și neprihănire și o găsim descrisă ca o parte esențială a rolului creator și ordonator al lui Dumnezeu de la început, creată de Dumnezeu și totuși aflându-se alături de El la Creațiune, participând la eveniment.

Așadar, înțelepciunea nu este doar ceva ce se poate învăța, este ceva oferit nouă de Dumnezeu prin personajul Înțelepciunii, care este întruparea binelui și a adevărului și a bunei viețuiri și o parte din ordinea esențială a universului creat.

Tânărului i se oferă două căi, una spre nebunie și distrugere, reprezentată de femeia prostituată sau ușoară care farmecă și seduce pe tinerii neștiutori în patul ei parfumat, o imagine care conține nuanțe ale unor străvechi rituri păgâne de fertilitate. Cealaltă duce spre înțelepciune și viață și este reprezentată de personajul Înțelepciunii care simbolizează adevărul, cunoașterea și priceperea.

Cunoașterea înțelepciunii este cunoașterea unei părți din natura dumnezeirii, iar cunoașterea nebuniei este o fugă după zeiități false.

În cartea lui **Iov** găsim un imn închinat înțelepciunii, care laudă felul în care este ascunsă adevărata înțelepciune – este ascunsă mai adânc decât cea mai adâncă mină și mai sus decât cel mai înalt munte. Înțelepciunea finală este de neatins și cunoscută numai de Dumnezeu, după cum se arată în discursurile din această carte. Totuși, strădania de a o căpăta este mai bună decât o atitudine pasivă, iar imnul se sfârșește cu rugăminta de a ne teme de Dumnezeu, fiindcă acesta este începutul și sfârșitul oricărei înțelepciuni.

Iov însuși se luptă să înțeleagă în mijlocul suferinței și realizează, în cele din urmă, că, chiar dacă nu poate înțelege motivele suferinței sale, a făcut bine că a întrebat,

În Proverbele 8, Înțelepciunea este reprezentată ca o femeie care cheamă oamenii să o urmeze. Ea este creația lui Dumnezeu, care învață ființele umane să pășească pe căile Lui – spre deosebire de cealaltă femeie, Nebunia.

câștigând astfel o relație mai profundă cu Dumnezeu.

Înțelepciunea personificată

Simbolismul feminin din portretul înțelepciunii personificate în cartea Proverbelor este izbitor. Unii au sugerat că avem aici vestigiile unei zeițe mitice, o consoartă a lui Iahve, o imagine care și-a pierdut popularitatea odată cu dezvoltarea monoteismului. Alții au sugerat că acesta este un simplu mod de afirmare a aspectului feminin al divinității.

Calitățile lui Dumnezeu, deși descrise în termeni predominant masculini în Biblie, includ și un rol feminin, creativ și ordonator. Înțelepciunea este forța creatoare și ordonatoare, dar chemarea pe care o adresează ea ființelor umane este și una etică. Atunci când dobândești înțelepciunea, devii o parte din ordinea și scopul universului, atingi o înțelegere care pătrunde în adâncurile unor înțelesuri pe care numai Dumnezeu le poate desluși cu adevărat și cunoști comportamentul pe care îl cere Dumnezeu de la noi toți. Este interesant să observăm că limbajul înțelepciunii este preluat în Noul Testament, în înțelegerea lui Isus, „Cuvântul” divin care a fost la început cu Dumnezeu, dar a fost trimis și pe pământ ca să locuiască printre noi și să ofere adevărul tuturor celor care au urechi să audă.

Eclesiastul

„Esența vieții din această lume nu se schimbă și nu e nevoie să datăm Eclesiastul pentru a-i putea primi mesajul. Minte strălucită a Predicatorului face ca mesajul său să rămână în picioare în orice timp și în orice loc.”

Michael Eaton

Eclesiastul este un exemplu de „înțelepciune literară” (vezi „Poezie și înțelepciune”), o formă populară de scriere în țările Orientului Apropiat din perioada Vechiului Testament. Nu este o formă familiară pentru noi, cei de astăzi, și ni se poate părea dezmembrată, cu ideile ei aparent incoerente, și cu zicerile și observațiile despre viață. Dar tema Eclesiastului este deosebit de „modernă”: ea este împărtășită de un mare număr de romane și piese de teatru contemporane.

Cartea observă pur și simplu viața din jur și trage concluziile logice. Aceasta este viața „sub soare”, viața așa cum o vedem. Autorul nu impune nicio preconcepție. Viața așa cum o trăim, fără Dumnezeu, este inutilă, fără sens, fără scop, goală. Este un tablou deprimant. Natura și istoria se rotesc în cerc: nu este nimic nou. Adaugă la aceasta profitul și pierderile din viața omenească și vei vedea că e mai bine mort. Viața este nedreaptă; munca este fără rost; plăcerile nu reușesc să te satisfacă; viețuirea corectă și gândirea înțeleaptă sunt zădărnice de moarte.

„Fii realist”, spune cartea. „Dacă viața fără Dumnezeu este totul, trebuie s-o vezi așa cum este. Nu te preface. Nu îți îngropa capul în nisip. Acesta este adevărul despre viață.”

Dar nu este – așa cum sunt multe scrieri moderne – doar cinism și disperare. Dumnezeu nu a intenționat niciodată să fie lăsat afară din tablou. Dumnezeu poate aduce bucurie în fiecare aspect al vieții: de la mâncare și muncă la cămin și căsătorie (2:24–26; 3:13; 5:18–20; 9:7–10). El intenționează ca noi să găsim satisfacția finală în El, nu în viață. Cel înțelept moare ca și cel nebul, este adevărat, dar înțelepciunea este încă bună și dreaptă (2:13). Și Dumnezeu îi va judeca pe cei dreپți și pe cei răi (3:17). Bucură-te de viață, nu ca un epicurian („să mâncăm și să bem căci mâine vom muri”), ci ca un om credincios lui Dumnezeu, fiindcă depinzi de El pentru viață și bucurie (3:13; 5:19). O existență goală și inutilă nu este ceva inevitabil; amintește-ți de Dumnezeu cât timp ești încă tânăr (12:1); respectă-L și păzește poruncile Lui (12:13).

„Eclesiastul” este traducerea grecească a cuvântului „Qoheleth” (1:1, 2, 12; 7:27; 12:8, 9, 10 – „Învățătorul”, „Predicatorul”, „Vorbitorul”, „Filosoful”), un cuvânt care pare să indice mai degrabă titlul oficial al autorului, nu numele său. Acest personaj este adesea identificat cu Solomon, care era „fiul lui David, împăratul Ierusalimului” (1:1, 12) și întruparea înțelepciunii. Deși în carte nu se spune explicit că Solomon este autorul, cine ar fi mai bine calificat să judece viața, după ce a gustat-o pe deplin – putere, faimă, bogății, femei, tot ce și-ar putea dori cineva – și a testat viața cu Dumnezeu și fără El? Michael Eaton sugerează că autorul / editorul cărții este probabil un „admirator al

Cuprins

Filosoful privește viața cu atenție: fără Dumnezeu, nu are niciun sens.

Capitolele 1 – 2

Are viața un scop?

Capitolele 3 – 11

Viață, înțelepciune, nebunie

Capitolul 12

„Adu-ți aminte de Făcătorul tău”

„Ce folos are omul din toată truda pe care și-o dă sub soare? Un neam trece, altul vine.” Acesta este glasul Învățătorului obosit de lume, care ia pana în mână.

din țara Egiptului [...] și a voit să te abată de la calea în care ți-a poruncit Domnul, Dumnezeul tău, să umbli”. Când cuvintele acestui proroc sunt testate prin adevărul lui Dumnezeu recunoscut deja, ele nu rămân în picioare.

Un al doilea test este cel al timpului: dacă un proroc vorbește pentru Dumnezeu, ceea ce spune se împlinește. Mesajul prorocilor falși cade și la testul acesta.

Profeții în istoria lui Israel

Israelul a fost fondat prin făgăduința făcută de Dumnezeu lui Avraam. El se bucura de o relație specială (de legământ) cu El, și acest lucru aducea după sine responsabilități importante. Israelul trebuia să fie credincios doar Domnului Dumnezeu și să-și modeleze viața după instrucțiunile – Legea – date de Însuși Dumnezeu.

Chiar de la început, ei s-au dovedit deficitari în respectarea acestei părți din Legământ și incapabili să audă mesajul lui Dumnezeu. De aceea, Dumnezeu a trimis o serie de proroci care să le amintească ce făcuse El pentru ei și cum trebuiau să răspundă ei; să-i avertizeze în privința consecințelor neascultării de Dumnezeu și să-i îndemne să se întoarcă la El.

Profeții aveau și un rol pozitiv:

- să încurajeze poporul în timpuri de suferință (meritată sau nemeritată)
- să îi ofere iertare atunci când păcătua
- și să reînnoiască promisiunile Legământului încheiat cu strămoșii lor.

Mai semnificativ, prorocii arătau spre momentul în care Dumnezeu avea să intervină decisiv în viața națiunii, trimițând reprezentantul Său special.

Vechiul Testament se referă la această persoană ca fiind „împăratul”, „fiul lui David” (2 Samuel 7:12 și urm.; Isaia 9:7; 11:1 și urm.; Zaharia 9:9; compară cu Mica 5:2), „robul Domnului” (Isaia 42:1–4; 49:1–6; 50:4–11; 52:13–53:12), „Odraslă neprihănită” (Ieremia 23:5–6; Zaharia 3:8; 6:12), „fiul omului” (Daniel 7:13 și urm.); un titlu obișnuit în sine, însemnând pur și simplu o ființă omenească, dar foarte semnificativ prin modul în care este folosit aici și în evanghelii) ș.a.m.d.

Noul Testament numește această persoană „Mesia” sau „Cristosul”,

Cei mai importanți profeți

Secolul IX î.H.	Ilie și Elisei	Nicio carte rămasă; narațiuni în 1 și 2 Împărați. Ilie nu îngăduie Israelului să se lepede cu totul de Dumnezeu: 1 Împărați 18.
Secolul VIII î.H.	Iona	Profetul aparține acestei perioade, dar mulți savanți consideră că data la care a fost scrisă cartea este mult mai târzie.
	Amos	Trimis cu un mesaj de judecată la Iuda și regatul nordic al Israelului.
	Osea	Regatul de nord. Iubirea lui Dumnezeu este subliniată în mijlocul judecății.
	Isaia	Capitolele 1–39 se referă cu precădere la perioada care începe cu 750. Capitolele 40–55 se referă la timpul exilului și al întoarcerii (din aproximativ 538). Capitolele 55–66 se referă la un timp dificil de plasat într-o anumită perioadă. Toate secțiunile conțin profeții pe termen îndelungat referitoare la Mesia.
Secolul VII î.H.	Mica	Judecată și mântuire. Prezice nașterea unui conducător de odinioară, în Betleem.
	Naum	Se bucură de distrugerea cetății Ninive în 612 î.H.
	Habacuc	Luptă cu problema răului – și cu modul în care o tratează Dumnezeu!
Secolele VII și VI î.H.	Țefania	Judecată cu o promisiune finală.
	Ieremia	Începe în timpul domniei lui Iosia. Când chemarea la pocăință eșuează, avertizează poporul că trebuie să se supună Babilonului. În cele din urmă rostește profeții mântuitoare: Dumnezeu va încheia un nou Legământ.
Curând după 587 î.H.	Obadia	Profeție împotriva Edomului, pentru felul în care s-au purtat cu Iuda la căderea Ierusalimului.
Secolul VI î.H. (exil)	Ezechiel	Chemat chiar în Babilon. La început, profeții despre judecată. Mântuirea vine doar după căderea Ierusalimului în 587 î.H.
Secolul VI î.H. (după exil)	Hagai	Hagai și Zaharia încurajează poporul să reconstruiască Templul după exil (520 î.H. și după).
Secolul VI (și V?) î.H.	Zaharia	Capitolele 1–8 tratează temele despre care vorbește și Hagai. Capitolele 9–14 aparțin unei perioade târzii. Ambele părți privesc înainte spre un timp în care toate națiunile pot participa la mântuirea lui Dumnezeu.
Secolele V și IV (?) î.H.	Maleahi	Cheamă poporul lui Iuda la angajare deplină. Privește înainte, spre viitoarea apariție a lui „Ilie”.
Data nesigură	Ioel	Leagă o plagă a lăcustelor de „Ziua Domnului”.

„cel uns”, iar creștinii au îmbogățit-o prin studierea imaginilor pe care ni le prezintă prorocii, din vremurile lui Isus până în zilele noastre.

Înțelegerea cărții lui Isaia

Hugh G.M. Williamson

Mulți cititori consideră cartea lui Isaia greu de înțeles. Ea conține multe pasaje bine-cunoscute, dar forma ei ca întreg este complicată.

O carte: trei părți

O cale de a afla o oarecare ordine constă în observarea cadrului din cele trei secțiuni. Capitolele 1–39 vorbesc în cea mai mare parte despre Iuda și Ierusalim în timpul monarhiei. Capitolele 40–55 tratează perioada exilului din Babilon. Iar capitolele 56–66 ne întorc la Ierusalim, dar în timpul restaurării de după exil. Mulți savanți cred că acestea reflectă munca unor autori diferiți.

Fie că este sau nu adevărat, diferența de cadru și, deci, de atmosferă este limpede.

- În prima parte, avem impresia că Isaia ar fi vrut să aducă vești bune audienței sale, dar nu poate din cauză că ei resping mesajul. Așa că scrie mesajul ca să le slujească mai târziu. În felul acesta, poporul va înțelege că judecata care a avut loc a venit, într-adevăr, de la Dumnezeu. Acest lucru îi va ajuta să creadă că El le poate aduce și mântuirea pe care le-o promisese. Vezi, în special, 8:16–18 și 30:8–14. Acest ultim pasaj arată (versetul 8) că Isaia a prevăzut că asta se va întâmpla mult după moartea sa.
- A doua parte a cărții anunță că mântuirea a venit, în cele din urmă. Cartea lui Isaia, până aici „pecetluită”, poate fi deschisă acum, iar mesajul poate fi proclamat cu mai multă putere. Multe dintre temele din prima parte a cărții sunt reluate,

„Înțelegerea formei cărții nu este doar un joc intelectual; este literalmente o problemă de viață și moarte.”

dar dacă înainte vorbeau despre pedeapsă, acum vorbesc despre restaurare.

Pentru două exemple, compară 5:26 cu 49:22 și 6:9–10 cu 43:8.

Oricum, promisiunea urmează judecății, nu o înlocuiește. Așa că ambele părți ale cărții trebuie studiate, ca să primim mesajul complet. Acest lucru ne poate ajuta să înțelegem de ce unele pasaje care par să aparțină celei de-a doua părți apar la încheierea primei secțiuni (de ex., capitolele 12 și 35). Ele ilustrează, la scară mai mică, punctul de vedere al întregii cărți.

- În ultima parte a cărții, totuși, aflăm că audiența începe să se împartă în două grupe: cei neprihăniți și cei răi. Ca cititori, suntem provocați să vedem dacă aparținem primei secțiuni, cea aflată sub judecată, sau celei de-a doua, care primește făgăduințe.

Anunțarea temelor

Primele capitole introduc aceste teme. Din forma generală putem discerne un tipar menit să ne ajute să ne găsim puncte de reper în materialul extins care urmează.

Materialul acesta este împărțit și el în trei secțiuni.

- Mai întâi (2–9) aflăm acuzația lui Dumnezeu împotriva

poporului Său și că păcatul va aduce asupra lor judecata sub forma înfrângerii militare; de fapt, acest lucru se întâmplă deja! Și „noi” (9) sunt cei care au reușit să scape. Acest lucru corespunde primei secțiuni a cărții ca întreg.

- Apoi, versetele 10–20 arată că nu este destul să răspunzi doar cu ritualuri religioase suplimentare. Dumnezeu vrea o schimbare totală a stilului de viață spre o trăire curată, ce caută dreptatea. „Dacă veți voi și veți asculta” (19), trecutul vostru ar putea fi iertat pe deplin.
- În cele din urmă, așa cum se întâmplă în partea a treia a cărții ca întreg, versetele 21–31 arată că cititorii se împart în două categorii și că Dumnezeu face deosebire între ei. „Cei răzvrătiți și cei păcătoși” vor pieri (28), dar cei de pe muntele Sion vor fi răscumpărați (27). De aceea, dacă abordăm cartea prin această introducere, suntem îndemnați să o citim într-un mod responsabil – să luăm aminte la avertizări și amenințări și să ne prindem strâns de făgăduințe. Înțelegerea formei cărții nu este doar un joc intelectual; este literalmente o problemă de viață și de moarte.

(vezi „Canaanii și filistenii”, pag. 232). Faraonul Neco controla Gaza în timpul marșului său spre nord din 609, dar cetatea și-a schimbat adesea stăpânii. Nenorocirea avea să se abată asupra Filistiei prin babilonienii din nord.

Probabil că Nebucadnețar învinsese cetățile filistene atunci când a reprimat răscoala din Iuda în 587. Alte profeții: Ezechiel 25:15 și urm.; Amos 1:6–8; Țefania 2:4–7; Zaharia 9:5–7.

▶ **Gaza, Ascalon (1, 5)**. Cetăți filistene.

▶ **Caftor (4)**. Creta, insula de baștină a filistenilor.

▶ **Anachimi (5, unele versiuni)**. Oameni cu o înălțime uriașă, care aveau unele legături cu filistenii (Iosua 11:22). E posibil ca acest cuvânt să apară în mod eronat.

48 Moab

Vezi Isaia 15–16. Moabiții ocupau platoul înalt din estul Mării Moarte. Moab și vecinii Amon și Edom par să-și fi unit forțele cu Iuda în răzvrătirea împotriva lui

Nebucadnețar (27:1–3). Probabil că acesta s-a purtat cu ele așa cum s-a purtat cu Iuda. Alte profeții: Ezechiel 25:8–11; Amos 2:1–3; Țefania 2:8–11.

▶ **Nebo (1)**. Cetatea, nu muntele.

▶ **Chemoș (7, 13)**. Zeul principal al moabiților.

Betelul era sanctuarul ridicat în regatul nordic, Israel, ca să rivalizeze cu Ierusalimul.

▶ **Arnon (20)**. Râul care forma graniția dintre Moab și Amon, în nord.

▶ **Dibon (22)**. Această cetate, la est de Marea Moartă și aproape de râul Arnon în nord, a fost ocupată de Israel la început, apoi și-a schimbat din nou stăpânul. În timpul lui Ieremia, ea aparținea Moabului.

▶ **Cornul (25)**. O imagine a puterii, tăriei, forței.

▶ **Chir-Heres (31)**. Capitala inițială a Moabului, aflată la 20 km / 11 mi est de Marea Moartă; în prezent, Kerak în Iordania.

▶ **Versetul 37**. Un tabloul de jale.

49:1–6 Amon

Vezi notele de mai sus despre Moab; vezi și Ezechiel 25:1–7. Amon era un vechi dușman al lui Israel. David a scăpat de Urie în timpul asediului capitalei sale, Raba / Rabat-Amon (Amanul modern, capitala Iordaniei). Amon este condamnat fiindcă a acaparat teritoriile israelite, dar, mai târziu, avea să fie restaurat.

▶ **Versetul 1**. Milcom / Moloh: zeul amonit. Vezi Iosua 13:24–28 pentru teritoriul lui Gad. A fost condus în perioade diferite de Moab, Amon (în timpul lui Ieremia) și asirieni.

49:7–22 Edom

Alte profeții: Isaia 21:11–12; Obadia (care pare să fi împrumutat unele pasaje de la Ieremia). Judecata Edomului va fi categorică: vezi Isaia 34.

▶ **Versetul 18**. Vezi Geneza 19.

▶ **Malurile îngâmfate ale Iordanului (19)**. Vezi 12:5.

49:23–27 Damasc

Vezi și Isaia 17:1–3; Amos 1:3–5; Zaharia 9:1. Asirienii au ocupat cetatea în 732 î.H., în timpul lui Isaia. Ea a suferit în secolele următoare.

▶ **Hamat, Arpad (23)**. Hama, în Siria, și un oraș la nord de Alep.

▶ **Ben-Hadaf (27)**. Numele sau titlul mai multor regi sirieni.

Ieremia este
dus în Egipt

15:4–7). El va numi un păstor bun – un nou David – care să aibă grijă de ele (23–24; vezi și Ioan 10:11), iar turma va trăi în siguranță.

35 **Profeție împotriva Edomului**

Edom este însemnat pentru distrugere, fiindcă a avut o reacție nemiloasă atunci când a auzit de căderea Israelului. El s-a bucurat de cele întâmplate și, mai mult, a plănuit să se îmbogățească acaparându-i pământurile (10; cele două popoare sunt Israel și Iuda). Vezi 25:12–14 de mai sus. Alte profeții împotriva Edomului: Isaia 34:5–15; Ieremia 49:7–22; Obadia.

36 **Întoarcerea în țara natală**

Dumnezeu spune țării pustii că va fi din nou locuită. Poporul Său se va întoarce acasă. Înfrângerea lui Israel a făcut popoarele să-L disprețuiască pe Dumnezeul lui Israel, ca fiind neputincios. Întoarcerea lor va restabili onoarea Sa. Națiunile și poporul lui Dumnezeu vor vedea că El este Domnul. Cei care s-au întors din exil au fost cu adevărat și definitiv vindecați de idolatrie (25). Dar transformarea totală a unei „inimi noi” este realizată doar „în Hristos” (2 Corinteni 5:17). Ezechiel se gândea la ceva mult mai complex decât transplantul de inimă: inima, în gândirea ebraică, este întreaga personalitate, esența persoanei.

37 **Viziune în valea oaselor uscate**

După zece ani de exil și cu Ierusalimul distrus, poporul a renunțat la orice speranță. Nici măcar promisiunile de restaurare ale lui Ezechiel nu mai pot trezi o scânteie de speranță în inima ascultătorilor. Națiunea este moartă. Dar Dumnezeu poate să ia chiar și scheletele și să le transforme într-o armată vie. Ezechiel își joacă rolul, făcând cunoscut Cuvântul lui Dumnezeu, dar Duhul lui Dumnezeu este cel care dă viață. Israel va fi refăcut și va trăi din nou. Cele două regate dezbinat vor deveni o singură națiune, sub un singur rege – un nou David. Și aici (21–28), promisiunea făcută exilaților se transformă în binecuvântarea deplină a unei viitoare epoci de aur. Întoarcerea este doar o anticipare a lucrurilor pregătite de Dumnezeu pentru poporul Său.

▶ **Într-o singură bucată (17)**. „După aceea, împreună-le una cu alta, într-o singură bucată așa încât să fie una în mâna ta”.

▶ **David (24)**. Regele mesianic, ideal, care va domni veșnic cu pace și neprihănire.

38 – 39

Profeție împotriva lui Gog

Magog, Meșec, Tubal (2) și Gomer (6) sunt toți fiii lui Iafet (fiul lui Noe). Ei au dat numele popoarelor indoorientale care trăiesc în regiunea Marea Neagră / Caucaz, la granița nordică a lumii cunoscute pe atunci. Ezechiel descrie o invazie a acestor hoarde barbare din nord, conduse de neidentificatul Gog, care poate întruchipa forțele cosmice ale răului. Aliat cu armate de departe și de aproape (Persia, Sudan și Africa de Nord), el va declara război poporului lui Dumnezeu. Și Dumnezeu Își va arăta puterea în fața tuturor, învingând toate forțele răului fără niciun ajutor din afară și distrugându-le o dată pentru totdeauna. „Gog” a făcut planul, dar mâna Domnului controlează întotdeauna totul.

Capitolul 39 reia și dezvoltă capitolul 38. Armata lui Gog este atât de mare, încât armele sale furnizează Israelului combustibil pentru șapte ani. Și măcelul este atât de teribil, încât curățarea țării durează șapte luni. (Pentru iudei, cifra șapte simboliza perfecțiune și deplinătate.) Judecata lui Dumnezeu este un lucru teribil, iar Ezechiel o invocă în imagini înspăimântătoare. Faptul că aceste capitole preced viziunea noului Templu, în care Dumnezeu locuiește în mijlocul poporului Său, explică decizia lui Ioan, care alege ca Gog și Magog să reprezinte pe toți cei care se opun lui Dumnezeu în ultima mare bătălie stârnită de Satana la sfârșitul timpului (Apocalipsa 20:8).

40 – 48

Un nou Ierusalim: viziunea Templului

Aceste capitole au fost scrise la o distanță de câțiva ani de celelalte (cu excepția capitolului 29:17–21), în 573 î.H. Deși, în cea mai mare parte, sunt mai degrabă plictisitoare, ele sunt într-un sens foarte real apogeul întregii cărți. Ezechiel începe cu o viziune a lui Dumnezeu în câmpiile Babilonului și încheie cu o viziune a lui Dumnezeu întorcându-Se în slavă într-un nou Templu – Dumnezeu din nou în mijlocul poporului, ca să nu mai plece niciodată.

Daniel

Cartea lui Daniel se împarte în două părți. Primele șase capitole relatează evenimente istorice din Babilon, cuprinzând anii de exil ai națiunii: din 605 (1:1) până în 537 î.H. (10:1). Ele spun povestea lui Daniel și a prietenilor săi, Sadrac, Meșac și Abed-Nego. Capitolele care rămân, scrise de persoana întâi, înregistrează patru viziuni ale evenimentelor viitoare, primite de Daniel la bătrânețe.

Sunt folosite două limbi: miezul central (2:4–7:28) este în aramaică, restul în ebraică. Nimeni nu cunoaște motivul.

Când a fost scrisă cartea lui Daniel?

Deși conform textului, evenimentele relatate în cartea lui Daniel aparțin secolului VI î.H., mulți savanți nu cred că a fost scrisă atunci. Ei optează pentru un scriitor din secolul II î.H. care preia povestiri binecunoscute și adaugă viziunile ca să aducă lucrurile la zi. Scopul scrierii sale este să dăruiască poporului lui Dumnezeu o inimă nouă, într-o perioadă în care națiunea se afla sub o mare amenințare.

Există o rețea complexă de probleme legate de această carte. Ele se referă în general la chestiuni istorice (popoare și evenimente necunoscute din alte surse; vezi textul) și la folosirea a două limbi.

Este posibil să susținem o dată timpurie pentru prima parte și una mai târzie pentru partea a doua (cu un alt autor).

Punctul crucial este dacă detaliile din capitolul 11 (care par să se refere la perioada lui Antioh al II-lea din secolul II î.H.) trebuie considerate o profeție, făcută cu 400 de ani înainte. Deși unora le vine greu să accepte așa ceva, ca Dumnezeu să rămână Dumnezeu nu-I putem nega această posibilitate!

Ce fel de carte este?

Cartea lui Daniel are un cadru istoric și este preocupată de istorie, dar nu este istorie așa cum sunt, de exemplu, cărțile Împăraților. Nu seamănă nici cu alte profeții, care

vorbesc oamenilor în numele lui Dumnezeu. Ea este unul dintre primele exemple (singura din Vechiul Testament) ale genului cunoscut ca „apocaliptic”, ce prezintă o perspectivă istorică a lumii în cadrul scopurilor mărețe ale lui Dumnezeu.

Vezi notele de la cartea Apocalipsei din Noul Testament.

Mesajul

Principalul țel al cărții este limpede: Dumnezeu, Dumnezeul lui Israel, este conducătorul suveran al lumii, în orice timp și în orice loc. Pentru poporul Său, aceasta înseamnă un singur lucru: loialitate totală față de El. Nu contează cât de puternice sunt forțele potrivnice, la timpul potrivit (timpul Său), Dumnezeu le va birui.

Omul

Din text aflăm că Daniel era un exilat iudeu la curtea Babilonului, dus acolo pe când era un băiat, cu câțiva ani înainte de Ezechiel și primul grup major de exilați. El aparținea unei familii nobile (poate regale) și era excepțional de capabil și inteligent. Rolul lui Daniel în povestirile din prima parte a cărții este mai degrabă cel al unui om de stat, decât al unui profet.

Cuprins

Povestiri despre Daniel, un exilat în Babilon, și viziunile sale despre viitor.

Partea 1: capitolele 1–6

Daniel și prietenii săi la curtea babiloniană

•

Partea 2: 7–12

Viziunile lui Daniel

Cele mai cunoscute pasaje

Visul lui Nebucadnețar (2)

Cuptorul aprins (3)

Ospățul lui Belșațar (5)

Daniel în groapa leilor (6)

Rugăciunea lui Daniel (9)

Înțelegerea cărții lui Osea

Grace I. Emmerson

Osea este o carte despre iubire. Iubirea lui Dumnezeu și iubirea omenească. Este și despre responsabilitățile umane, alegerile în acord cu sau împotriva lui Dumnezeu pe care trebuia să le facă Israelul și pe care trebuie să le facem și noi. Alegerile greșite au consecințe pentru viața noastră.

O lecție de viață

Nu a fost niciodată ușor să fii un profet al lui Dumnezeu, dar pentru Osea a fost deosebit de dificil. El nu trebuia doar să predice despre iubirea permanentă a lui Dumnezeu înfruntând respingerea. El trebuia să trăiască această iubire, ilustrând mesajul prin viața sa. Era o lucrare costisitoare.

Prima instrucțiune pe care a primit-o Osea de la Dumnezeu a fost ciudată. Soția cu care trebuia să se căsătorească era imorală. Un început surprinzător pentru un profet! Cuvintele acestea au fost scrise dintr-o perspectivă ulterioară și nu descriu ce era Gomera în momentul căsătoriei, ci ce avea să devină ea, o imagine a necredinței lui Israel față de Dumnezeu.

Totuși, în ciuda alegerilor greșite care nu au dus la libertate, ci la sclavie, acesta nu a fost sfârșitul povestirii despre Gomera sau despre căsătoria lui Osea. Dumnezeu îi dă o a doua poruncă, instruindu-l să o iubească în continuare cu o iubire care nu renunță, așa ca iubirea lui Dumnezeu (capitolul 3).

Nu ni se fac cunoscute emoțiile lui Osea, durerea pe care a simțit-o atunci când Gomera l-a părăsit sau curajul de care a avut nevoie ca să reinnoiască relația. Nu știm dacă această căsătorie a avut un final fericit. Fiindcă aceasta nu este povestea de dragoste dintre

Osea și Gomera. Este istoria iubirii lui Dumnezeu: nu o simplă poveste din trecut, ci Cuvântul lui Dumnezeu pentru noi astăzi.

„Dragostea nu se poate abține să devină speranță.”

Kazoh Kitamori

O lectură incomodă

Osea nu este o carte ușor de citit și este adesea incomodă, chiar înspăimântătoare. Dumnezeu este zugrăvit de câteva ori ca un animal sălbatic, distrugător și periculos. Pare jignitor, dar este un aspect important al mesajului lui Osea. Păcatul este serios, consecințele lui sunt devastatoare. Iubirea lui Dumnezeu nu este superficială și sentimentală, ci prețioasă și transformatoare. Ea L-a costat crucea pe Isus.

Cu toate acestea, contemporanii lui Osea au uitat prima poruncă:

Dumnezeu i-a spus lui Osea să-și ia o nevestă care știa că îi va fi necredincioasă. Inima frântă a lui Osea a reflectat sentimentele lui Dumnezeu față de poporul Său necredincios.

„Să nu ai alți dumnezei afară de Mine”. Ei doreau să „parieze pe mai mulți”, pentru ca în cazul în care Domnul nu îi mulțumea, să aibă un alt dumnezeu în care să se încreadă. Astfel că s-au întors spre Baal, zeul canaanit al fertilității și au găsit închinarea la Baal mai puțin solicitantă decât închinarea la Dumnezeu.

Ce ar zice Gomera?

Recent, studiile feministe asupra lui Osea au oferit incursiuni noi, uneori incomede, în povestea lui Osea și a Gomerii (capitolele 1–3) și cultura patriarhală din care provine aceasta. Conform acestora nu ar fi vorba doar despre idolatria națiunii, simbolizată de necredincioșia unei femei; întreaga poveste este relatată din punctul de vedere al bărbatului. Femeia este mereu pasivă, nu i se dă nici posibilitatea de alegere, nici glas. Atât acuzarea, cât și restaurarea sunt opera soțului. Iubirea și disciplina îi sunt impuse femeii.

Egalitate pentru toți

Dar aici simbolistica este inadecvată. Iubirea lui Dumnezeu este oferită gratis. Alegerea este a noastră. Aici se vede măreția Bibliei. Ea reflectă o cultură patriarhală antică, dar se ridică deasupra ei prin egalitatea pentru toți, proclamând fiecărei noi generații că Dumnezeu, deși îndurerat de respingerea noastră, iartă totuși mereu, oferindu-ne prin Isus un drum de întoarcere la iubirea Lui.

Maleahi

Numele Maleahi înseamnă „solul meu”. Poate fi numele adevărat al profetului sau un pseudonim. Din carte putem deduce cadrul istoric. Ar putea fi în anii 460–430 î.H. – chiar înainte ca Neemia să devină guvernatorul Ierusalimului sau în timpul absenței sale ulterioare. Trecuseră vreo 80 de ani de la momentul în care Hagai și Zaharia încurajaseră poporul să reclădească Templul.

Este un timp de așteptare dureros și s-a instalat dezamăgirea. Timpurile sunt grele, poporul este sărac, doborât de puteri străine. Prosperitatea promisă de Hagai celor care își ordonează corect prioritățile nu s-a materializat, iar prezicerile glorioase ale lui Zaharia referitoare la viitorul rege mesianic, la ziua judecării lui Dumnezeu și la restaurare nu s-au împlinit. Este greu să îți menții speranța când așteptarea se prelungește. Poporul începe să se îndoiască de vorbele profeților, să simtă că Dumnezeu l-a uitat și l-a părăsit. Aceasta se concretizează într-o atitudine tot mai nepăsătoare față de închinare

Ca o floare printre spini, prezicerile unui viitor glorios răsar printre avertizările privitoare la judecată și nenorociri.

Cuprins

Maleahi transmite mesajul lui Dumnezeu unui popor prăbușit, căruia nu-i pasă de El. Iubirea lui Dumnezeu este neschimbătoare. Ziua Lui vine. Îndreptați lucrurile și pregătiți-vă.

și standardele stabilite de Dumnezeu.

Mesajele lui Dumnezeu pentru poporul Său prin Maleahi încep cu o reafirmare a iubirii Sale constante și permanente față de ei. Muștrările care urmează îi cheamă înapoi, la Legământul-înțelegere care leagă poporul de El printr-o relație foarte specială. Ziua Domnului vine! Este vital ca poporul lui Dumnezeu să trăiască în lumina acestei siguranțe.

1:1–5 „V-am iubit întotdeauna”

Punctul de pornire al lui Maleahi este iubirea lui Dumnezeu (2a). Poporul Său, luptându-se cu greutățile economice și cu batjocura permanentă a opoziției (vezi, de ex., Neemia 1:3, 4) nu poate vedea multe dovezi ale ei (2b). Drept răspuns, li se spune să privească la Edom, națiunea soră – distrusă ca și ei de babilonieni, dar care nu a mai fost restaurată (vezi Obadia).
► Iubire [...] ură (2–3). Expresia ebraică este prea puternică pentru a fi tradusă. Aceasta nu înseamnă iubire / ură literală, ci alegerea specială a unuia în detrimentul celuilalt.

1:6 – 2:9 Eșecul preoților

Israelul se bucură de o relație specială părinte-copil cu Dumnezeu. Dumnezeu este Domnul lor într-un sens special. Dar nici chiar preoții nu Îl onorează. Regula pentru sacrificii este „cel mai bun pentru Domnul” (Leviticul 22; Deuteronomul 15, 17), nu sârmane animale bolnave de care proprietarul se bucură să scape. Asemenea ofrande micșorează măreția lui Dumnezeu și tot ce Îl datorează poporul. Ar fi mai bine să se închină Templul și să se oprească toate jertfele (1:10), decât să se arate un asemenea dispreț.

Dumnezeu îi instruieste pe descendenții lui Levi – cei puși deoparte special ca să-L slujească – să învețe poporul adevărul despre El, să le spună ce este drept și să ofere un exemplu prin viețile lor (2:6).

Cărțile deuterocanonice

Mark Elliott with Stephen Travis

Cărțile „deuterocanonice” sau „apocrife” sunt un grup de scrieri ebraice care nu au făcut parte niciodată din canonul ebraic al Scripturii, dar au fost acceptate ca având autoritate de către unele ramuri ale Bisericii creștine. În edițiile Bisericii Ortodoxe ale Bibliei, acestea sunt incluse ca un supliment, așezate între Vechiul și Noul Testament. Versiunile romano-catolice ale Bibliei le includ printre celelalte cărți (vezi mai jos). Ele au fost scrise între 300 î.H. și 70 d.H., și includ povestiri, cărți istorice, literatură de înțelepciune, material liturgic, o epistolă și o apocalipsă.

Mulți evrei din această perioadă credeau că profețiile au existat numai de la Moise până la Ezra (vezi Flavius Josephus, *Contra lui Apion* 1.40–41; 2 Ezra 14). Astfel, câteva dintre aceste cărți au fost atribuite unor eroi din perioada premergătoare lui Ezra, cum ar fi Solomon, Ieremia și Baruh. Majoritatea au fost scrise inițial în ebraică. Foarte prețuite de mulți evrei, ele au fost incluse în traducerea grecească a Scripturii ebraice, cunoscută ca Septuaginta. Astfel că au devenit familiare creștinilor vorbitori de limbă greacă din secolul I, care citeau Scriptura în limba greacă.

Distrușgerea Ierusalimului și a Templului său de către romani, în 70 d.H., amenință identitatea și supraviețuirea iudaismului. În același timp, Biserica creștină cunoaște o creștere semnificativă. Comunitatea iudaică a răspuns acestor provocări prin „închiderea” canonului scripturistic. Ei recunosc cele 24 de cărți care alcătuiesc Legea, Profeții și Scrierile (pe care creștinii le numesc Vechiul Testament), dar resping cărțile adiționale din Septuaginta.

Între timp, creștinii printre care predominau acum neevreii, foloseau în mod regulat Scripturile în forma lor cea mai accesibilă: Septuaginta grecească era Biblia lor. În felul acesta, cărțile deuterocanonice au ajuns foarte cunoscute în bisericile din primele secole ale erei creștine.

Cu toate acestea, în secolul IV, Ieronim a fost însărcinat să facă o traducere definitivă a Bibliei în latină. Aceasta a devenit cunoscută ca Vulgata și are un statut oficial în Biserica Romano-Catolică, chiar și în zilele noastre. Fiind convins că numai textul ebraic avea autoritate, el a exclus cărțile care se găseau numai în versiunea grecească. A numit cărțile acestea „apocrifa” (care înseamnă „ascuns” în greacă), deși nu se cunoaște motivul pentru care a ales acest nume.

Surprinzător poate, opinia lui Ieronim nu a predominat. Biserica Catolică occidentală a adăugat curând apocrifele în latină la Biblia Vulgata și a recunoscut întreaga colecție drept canon scripturistic.

Opinia lui Ieronim și-a redobândit autoritatea în secolul XVI, când reformatorii protestanți au exclus apocrifele din canonul Scripturii. Ei erau suspicioși față de gândirea apocaliptică (ca cea care se găsește în 2 Ezra) și 2 Macabei 12:43–45, fiindcă au fost folosite de Biserica Romano-Catolică pentru justificarea doctrinei purgatoriului. Ei au mai respins și învățătura mântuirii prin fapte bune pe care unii încercaseră să o susțină prin cartea lui Tobia și alte cărți.

Totuși, Martin Luther a inclus cărțile apocrife în traducerea germană a Bibliei, plasându-le într-o secțiune separată după Vechiul Testament.

Ca reacție la această diminuare a statutului apocrifelor, Biserica Romano-Catolică declară la Conciliul de la Trent (1546) că aceste cărți fac parte din canonul creștin al Scripturii. După puțin timp le numește „Cărțile deuterocanonice” (*deuterios* înseamnă „al doilea” în limba greacă). Conform Bisericii Romano-Catolice, termenul arată că ele aparțin unei perioade secundare a canonului, dar acestea nu înseamnă că au mai puțină valoare decât celelalte cărți ale Vechiului Testament.

Bisericile ortodoxe răsăritene au considerat întotdeauna cărțile

NOUL TESTAMENT

3

EVANGHELIILE ȘI FAPTELE APOSTOLILOR

De la Matei la Faptele apostolilor

- 526 Hartă: Israelul în timpul Noului Testament
- 527 Introducere în Noul Testament?
- 528 Religia iudaică în timpurile Noului Testament
- 532 Templul lui Irod
- 534 Iudeii sub stăpânire romană: provincia Iudeea
- 536 Diagramă: Istoria Noului Testament
- 538 Introducere:
Evangheliile și Isus Cristos
- 542 Viața lui Isus
- 545 Studiul evangheliilor
- 549 **Matei**
- 551 „Dumnezeu cu noi” – întruparea
- 553 Steaua Betleemului
- 557 Cei doisprezece ucenici ai lui Isus
- 563 Isus și Împărăția lui Dumnezeu
- 566 Isus și banii
- 569 Isus și Vechiul Testament
- 574 Paștele și ultima Cină
- 577 **Marcu**
- 581 Pescuitul în Lacul Galileei
- 587 Isus și cetățile
- 589 Isus și femeile
- 592 Soldații romani în Noul Testament
- 593 Pilat
- 595 **Luca**
- 596 Nașterea din fecioară
- 600 Recensământul
- 602 Maria, mama lui Isus
- 603 Perspectiva femeilor în evanghelii
- 605 Minunile din Noul Testament
- 608 Marta și Maria
- 619 Învierea lui Isus

Nazaret, orașul natal al lui Isus

EPISTOLELE

De la Romani la Apocalipsa

- 674 Epistolele
- 680 Diagramă: epistolele Noului Testament
- 681 **Romani**
- 684 Cetatea Roma
- 689 Pavel
- 692 Alegerea suverană a lui Dumnezeu
- 694 **1 Corinteni**
- 696 Cetatea Corint
- 701 Probleme sexuale în biserica din Corint
- 703 Darurile spirituale
- 706 **2 Corinteni**
- 711 **Galateni**
- 714 **Efesenii**
- 716 Cetatea Efes
- 720 **Filipeni**
- 723 **Coloseni**
- 724 Înțelegerea Epistolei către coloseni
- 727 Îngerii în Biblie
- 728 **1 și 2 Tesaloniceni**
- 732 **1 și 2 Timotei**
- 737 **Tit**
- 739 **Filimon**
- 740 **Evrei**
- 742 Vechiul Testament în Noul Testament
- 746 Înțelegerea Epistolei către evrei
- 749 **Iacov**
- 752 **1 și 2 Petru**
- 753 Iudeii din diaspora
- 758 **1, 2 și 3 Ioan**
- 762 **Iuda**
- 763 **Apocalipsa**
- 765 Cele șapte biserici din Apocalipsa
- 766 Adorarea împăratului și Apocalipsa
- 771 Înțelegerea cărții Apocalipsa

Introducere în Noul Testament?

Noul Testament, ca și Vechiul Testament, este o colecție de cărți: 27 de cărți și epistole scrise într-o perioadă de 50 de ani, în stiluri diferite, de numeroși autori.

Istoria Vechiului Testament acoperă o perioadă de aproximativ 2 000 de ani, istoria Noului Testament acoperă o perioadă de aproape 100 de ani – secolul I d.H., în timpul Imperiului Roman.

Vechiul Testament relatează istoria vieții multor oameni, dar, în esență, este istoria poporului Israel. Noul Testament se concentrează asupra unei persoane deosebite, care aparține aceleiași națiuni: Isus Cristos.

Cuvântul „testament” înseamnă „legământ” sau înțelegere. Vechiul Testament din Biblia ebraică se referă la Legământul dintre Dumnezeu și poporul Israel (evreii). Ei trebuiau să fie poporul Său special, prin care avea să fie binecuvântată întreaga lume. Ca răspuns la dragostea lui Dumnezeu și la grija Sa și ca să poată îndeplini planurile Sale, ei trebuiau să păzească Legea lui Dumnezeu și să-I fie credincioși.

Dar ei au eșuat iar și iar de-a lungul timpului. Astfel că profeții lor au început să vorbească despre un nou Legământ, unul pe care poporul avea să-l respecte fiindcă avea să fie „scris în inimile lor”: nu ceva exterior, ci o nouă viață lăuntrică.

Creștinii cred că acest nou Legământ a fost făcut posibil prin viața, moartea și învierea lui Isus. Prin Isus, Dumnezeu ne oferă darul unei noi vieți, o împărtășire a vieții lui Dumnezeu, acum și pentru totdeauna. Această „ofertă specială” nu este doar pentru o națiune, ci pentru toate popoarele lumii, pentru toți cei dornici să o primească. Acest nou început pentru o lume păcătoasă va fi desăvârșit atunci când Cristos Se va întoarce și „toate lucrurile vor fi noi”. Acesta este motivul pentru care

mesajul creștin este numit „Vestea Bună” („Evanghelie”).

Primele patru cărți ale Noului Testament se numesc „evanghelii”. Ele sunt patru relatări complementare ale vieții lui Isus, fiecare scrisă de un alt scriitor cu un scop diferit sau dintr-un „unghi” diferit, legat de cei cărora le scria (vezi „Evangheliile și Isus Cristos”, pag. 538 și „Studiul evangheliilor”, pag. 545).

Faptele apostolilor, care urmează după evangheliile scrise de Matei, Marcu, Luca și Ioan, este a doua parte a relatării lui Luca și ne spune cum au răspândit Vestea Bună primii discipoli ai lui Isus și ce au făcut ei – plecând din Ierusalim și din provincia Iudeea spre lumea largă a Orientului grec și a Imperiului Roman.

Un personaj-cheie în această răspândire este apostolul Pavel. El nu făcea parte dintre cei 12 ucenici ai lui Isus. De fapt, el se opusese cu înverșunare declarațiilor acestora despre Isus și învierea Sa – până când o dramatică întâlnire cu Isus cel înviat schimbă în totalitate gândirea și viața sa.

După Faptele apostolilor urmează epistolele. Treisprezece dintre ele poartă semnătura lui Pavel. Restul au fost scrise de alți discipoli apropiați ai lui Isus. Majoritatea se adresează noilor grupuri de creștini din diferite locuri, răspunzând la întrebări, explicând faptele lui Isus și arătându-le cum să-și trăiască noua credință în moduri practice.

Ultima carte din Noul Testament este Apocalipsa. Ea aparține unui tip special de scriere, numit „apocaliptic” (vezi „Religia iudaică în timpurile Noului Testament”, pag. 528 și „Înțelegerea cărții Apocalipsa”, pag. 771) și privește în viitor spre triumful final al lui Dumnezeu ca o încurajare adresată cititorilor în timpuri deosebit de grele.

„Evangheliile ne spun istoria lui Isus, dar nu o fac doar ca să ne ofere fapte interesante despre o persoană istorică. Ele ne-o relatează în așa fel încât să putem descoperi vești bune despre modul în care Isus poate realiza o schimbare în viața noastră!”

Stephen Travis

Matei

Fiecare dintre cele patru evanghelii are accentul ei special (vezi „Evangheliile și Isus Cristos”, Patru portrete ale lui Isus, pag. 541). Deși Matei este prima, mulți cititori consideră că este cea mai dificilă evanghelie. Dar pentru primii creștini era foarte important să arate că noua credință își avea rădăcinile în iudaism și aceasta face Matei, cu toate citatele sale din Biblia ebraică. Evanghelia este un „pod” care Îl leagă pe Isus de cele întâmplare înainte.

Autorul, un creștin iudeu care scrie pentru o biserică formată în principal din creștini evrei, își concentrează tot talentul în prezentarea lui Isus ca Mesia cel așteptat – Cristosul prezis în Vechiul Testament (vezi „Religia iudaică în timpurile Noului Testament”, pag. 528). El înregistrează cu atenție ceea ce a spus Isus despre Împărăția Sa, un concept care se deosebea radical de imaginea curentă a lui Mesia din zilele sale, în care majoritatea evreilor așteptau un lider politic care să-i scape de dominația romană.

Matei se concentrează asupra învățăturilor lui Isus, structurându-și cu atenție materialul ca să alterneze narațiunile și învățătura și îl aranjează în cinci secțiuni principale:

- capitolele 5–7 (faimoasa „Predică de pe munte”): ucenicia
- 10: misiunea
- 13: parabolele lui Isus
- 18: relațiile dintre ucenici
- 24–25: viitorul.

Dar Matei nu se mulțumește să transmită „Vestea Bună” poporului său, evreilor. Majoritatea îl respinseseră deja sau aveau să-l respingă (ceva atât de dureros, încât scriitorul pare adesea un antiiudeu). Astfel, evanghelia care începe privind înapoi spre Vechiul Testament se termină cu marea însărcinare a lui Isus de a face ucenici din toate neamurile.

Scriitorul

Evanghelia nu îl menționează pe autor, dar din cele mai vechi timpuri a fost atribuită lui Matei, apostol și fost colector de taxe în slujba romanilor. Se știu puține despre el.

Cuprins

Viața lui Isus din Matei se concentrează asupra învățăturilor Sale.

Pasaje-cheie și cele mai cunoscute povestiri

- „Emanuel” (1)
- Vizita magilor (2)
- Predica de pe munte (5–7)
- Regula de aur (7:12)
- Parabolele Împărăției (13)
- Petru își declară credința (16:13–20)
- Isus Se schimbă la față (17)
- Isus și copiii (19:13–15)
- Tânărul bogat (19:16–22)
- Birul cezarului (22:15–22)
- Cea mai mare poruncă (22:34–40)
- Evenimentele viitoare și judecata (24–25)
- Ultima săptămână a lui Isus: suferințele, moartea și învierea (26–28)

Pagina alăturată: Bărbat, băiat și măgari, pe o stradă arcuită din vechea cetate a Ierusalimului.

Povestiri și evenimente care se găsesc doar în Matei

Parabole

Buruienile / neghina
 Comoara ascunsă
 Mărgăritarul
 Mreaja
 Slujitorul cu inima împietrită
 Lucrătorii din vie
 Cei doi fii
 Nunta fiului de împărat
 Cele zece „fecioare”
 Talanții

Minuni

Cei doi orbi
 Omul mut care era posedat
 Moneda din gura peștelui

Unele dintre „**învățăturile**” lui Isus se găsesc doar în Matei, inclusiv minunata Sa invitație „**Veniți la Mine**”.

Evenimente

Visul lui Iosif
 Vizita magilor
 Fuga în Egipt
 Masacrul lui Irod
 Visul soției lui Pilat
 Moartea lui Iuda (apare și în Faptele apostolilor)
 Sfinții înviați din Ierusalim
 Mituirea gărzilor
 Marea trimitere

14 – 16**Moartea și învierea lui Isus****14:1–11 Complot și trădare**

Vezi și Matei 26:6–13, Ioan 12:1–8.

Lucrarea publică a lui Isus a ajuns la capăt. Pe măsură ce sărbătoarea Paștelui se apropie (vezi Matei 26), evenimentele progresează rapid spre un apogeu. Pe fundalul întunecat al urii și al trădării, strălucește istoria iubirii unei femei pentru Domnul ei (3–9).

Stropirea picioarelor oaspeților cu puțin parfum era un gest obișnuit de politețe. Parfumul era folosit și la ungerea trupurilor celor morți. Și cuvântul „Mesia” înseamnă „cel uns” pentru slujba lui Dumnezeu. Poate simțind intuitiv tragedia care stătea înaintea, Maria (vezi Ioan 12:3) toarnă tot flaconul de ulei parfumat prețios

într-un gest generos și extravagant de afecțiune. (Un lucrător câștiga un dinar / „un ban de argint” pe zi. Această marfă de lux importată valora aproape salariul pe un an.) Ioan (12:1–8) plasează evenimentul cu câteva zile înainte și ne spune un adevăr neplăcut referitor la felul în care Iuda delapidă fondurile.

14:12–25 Ultima Cină

Vezi Matei 26:14–29.

14:26–52 Arestare în Ghetsimani

Vezi Matei 26:30–56. Menționarea tânărului (51–52) nu prea are rost, în afară de cazul în care tânărul este însuși Marcu.

14:53 – 15:15 Procesul și lepădarea

Vezi Luca 22:54–71.

Isus și femeile

David Instone-Brewer

Femeile iudaice aveau o viață foarte îngrădită în Palestina secolului I.

În cetăți, ele păraseau rar casa și purtau un văl gros atunci când mergeau la sinagogă sau ieșeau să cumpere sau să vândă bunuri. La țară, munceau afară și aduceau apă, dar nu erau niciodată singure.

Niciun bărbat nu vorbea unei femei necunoscute. Era un semn de evlavie să nu vorbești cu femei.

Fetele nu erau trimise la școală și nu luau parte la orele de curs de la sinagogă, care aveau loc în *androne* sau „încăperea bărbaților”.

Femeile nu puteau să învețe și nici nu aveau dreptul de a pronunța binecuvântarea la mesele din familie.

Femeile aparțineau taților înainte de a se căsători, apoi soților, iar dacă rămâneau văduve erau îngrijite de fii.

Ele nu aveau voie să fie martore la un proces și orice jurământ

religios făcut de ele putea fi anulat de soț.

Soțul se putea căsători cu o a doua femeie, putea întreține o concubină sau putea divorța de soție din orice motiv. Femeile puteau divorța doar dacă reușeau să convingă o curte de judecată că erau neglijate, caz în care soțul era amenințat până cerea divorțul.

Ca urmare a acestor lucruri, nașterea unei fete era întâmpinată adesea cu regret și o rugăciune zilnică conținea versul: „Binecuvântat să fie Dumnezeu fiindcă nu m-a făcut femeie”.

Isus încalcă regulile

Atitudinea lui Isus față de femei este în deplin contrast cu toate acestea.

El este singurul învățător care a avut femei ca ucenici. Deși toți ucenicii Săi apropiați erau bărbați, sunt numite și câteva femei în cercul mai larg. Maria și Marta

sunt prezentate ca niște prietene apropiate și El a petrecut un timp învățându-le. Unele femei au călătorit chiar alături de El și L-au sprijinit (Luca 8:1–3).

Isus a afirmat că bărbații trebuie să se căsătorească cu o singură femeie și că această căsătorie este o decizie pe viață.

El a spus că prostituatele care se căiau erau mai aproape de Dumnezeu decât mulți dintre învățătorii religioși (Matei 21:31) și a îngăduit unei prostituate să-L ungă și să-I sărute picioarele în public (Luca 7:36–50).

Femeile au fost primele care L-au văzut pe Isus viu după răstignire și mărturia lor este credibilă în evanghelie.

Vezi și „Perspectiva femeilor în evanghelii”, pag. 603.

► **Versetul 60.** „Datoria îngropării trecea înaintea studiului Legii, a serviciului de la Templu, a jertfirii mielului de Paște [...] Dar cererile Împărăției erau încă și mai urgente” (Leon Morris).

10:1–24 Isus îi împuternicește pe cei 70

Compară aceasta cu instrucțiunile transmise de Isus celor doisprezece (Matei 10:5–15). Vezi și Matei 11:20–27. Cifra 70 (sau 72) simbolizează poate națiunile lumii (din lista din Geneza 10). Ei sunt trimiși doi câte doi. Împuterniciți cu Vestea Bună a lui Dumnezeu, ei au dreptul să fie întreținuți de oamenii la care merg. Dar nu trebuie să caute luxul (umblatul „din casă în casă”, 7, se referă la căutarea unui trai mai bun). Timpul este prea prețios pentru a fi pierdut cu formalități sociale nesfârșite (4). Există o lucrare care trebuie făcută, un mesaj care trebuie vestit. Și Dumnezeu Însuși îi

va judeca pe cei care îl resping. Cei 70 sunt foarte bucuroși de noua lor putere. Dar cel mai important motiv de bucurie este cu siguranță viața veșnică (20).

► **Versetele 13–17.** Nu ni s-a spus până acum că locuitorii orașelor galileene Horazin și Betsaida îl respinseseră pe Isus. Capernaum era baza lui Isus. Tir și Sidon: cetăți păgâne, condamnate de profeții Vechiului Testament. „Hades” (unele versiuni): locuința morților.

► **L-am văzut pe Satana căzând (18).** Capacitatea lor de a exorciza spiritele rele este un semn că puterea lui Satana a fost frântă. Predicarea despre noua epocă înseamnă înfrângerea finală a puterii răului. Isus Se bucură de această împlinire a lucrării Sale.

► **Versetele 21–24** repetă tonul din Evanghelia după Ioan.

10:25–37 „Cine este aproapele meu?”

Numai Luca relatează faimoasa poveste a „bunului samaritean”. Isus răspunde ca la carte întrebării învățătorului Legii despre viața veșnică. Necăjit și încercând să-și salveze

nu este Maria. Ea are loc în casa unui fariseu numit Simon, în ținutul Galileei. Maria Îl unge pe Isus în Betania, în casa unui lepros cu același nume popular. Mesajul

celor două povestiri este total diferit.)

Marta, mereu gata de slujire, îi servește pe oaspeți, în timp ce Maria este din nou în centrul atenției.

Ambele erau ele însele, cu diferența că Marta nu se plânge.

Și Maria, și Marta L-au iubit pe Isus. Dar Maria era Maria și Marta era Marta. Din cauza Mariei, femeile creștine se simt libere să așeze studiul și timpul devoțional în capul listei lor și știu că este în regulă să-L iubească pe Isus cu pasiune și să se exprime extravagant.

Marta urmează tiparele tradiționale, muncește din greu și primește lecția de teologie în momentul în care devine relevantă, în timp ce stă în drum. Iar Duhul Sfânt îi descoperă adâncurile adevărurilor Sale.

Fica cea mai mare

În Orientul Apropiat modern există „sindromul fiicei celei mai mari” în multe familii. Se întâmplă adesea, în mod plănuit sau nu, ca fiica cea mai mare, învățată de mamă să gătească și să spele și să-i slujească pe ceilalți, să fie prinsă în cursă de aceste îndatoriri. Ea ajută la creșterea copiilor mai mici, adesea sacrificându-și propria educație. Dacă nu este cerută în căsătorie devreme, se poate să rămână nemăritată, fiindcă este întotdeauna acasă și este invizibilă pentru comunitate.

De obicei, ea stăpânește meșteșugurile femeiești, făcând cea mai frumoasă broderie din sat sau cele mai bune dulciuri.

Când vin oaspeții, se repede să facă cafea și să spele vasele. Cu cât lucrează mai din greu, cu atât mai mult depinde familia de ea.

Pe măsură ce părinții îmbătrânesc, toți se așteaptă ca ea să stea acasă și să aibă grijă de ei, în timp ce frații mai tineri sunt

liberi. Și dacă părinții mor relativ tineri, situația ei devine statică, fiindcă ea nu are pe nimeni care să-i aranjeze căsătoria și este responsabilă de casă și de membrii mai tineri ai familiei.

Chiar după ce ceilalți se căsătoresc, ea nu are independență. De vreme ce nu este potrivit ca o femeie să trăiască singură, ea trebuie să locuiască în casa unui frate, unde este puțin mai mult decât o servitoare.

Această fiică mai mare își poate accepta rolul și îl poate îndeplini cu bucurie sau se poate simți folosită și poate fi geloasă pe surorile mai tinere sau chiar pe frați. De obicei, ea are simțul responsabilității și își îndeplinește îndatoririle, deși fierbe de mânie în interior.

Ce elemente din acest scenariu se potrivesc cu istoria Mariei și a Martei? Cum a tratat Isus situația lor?

Cele trei povestiri despre Marta și Maria sunt relatate în Luca 10:38–42, Ioan 11 și Ioan 12:1–8 (Matei 26:6–13; Marcu 14:3–9).

Versetul 3 este singurul loc în care este folosită „Împărăția lui Dumnezeu”, expresia care apare atât de frecvent în celelalte evanghelii. „Viața veșnică” (16) este o expresie folosită constant. Intrarea în Împărăția lui Dumnezeu înseamnă un nou început radical. Noua epocă adusă de Isus nu este legată de vechiul ciclu al nașterii și al morții fizice. Viața veșnică implică ceva care poate fi descris doar ca naștere din nou sau a fi „născut din Duh”.

Versetele 16–21 pot fi cuvintele lui Isus sau comentariul lui Ioan. Ele conțin miezul mesajului evanghelic. Isus vine să mântuiască – toată lumea poate beneficia, dacă îndeplinește condiția credinței. Consecința venirii lui Isus, pentru cei care Îl refuză, este judecata.

▶ **Vânt / Duh (8)**. În grecește, ca și în ebraică, același cuvânt are ambele înțelesuri. Astfel că aici este un joc de cuvinte.

▶ **Șarpele (14)**. Vezi Numeri 21:4–9. „Înălțarea” lui Isus are loc la răstignire.

3:22–36 Ioan spune: „Eu nu sunt Mesia”

Pentru un timp, lucrarea lui Isus se suprapune peste cea a lui Ioan Botezătorul, iar Isus atrage mulțimi mai mari. Reacția lui Ioan este exemplară. Nicio urmă de amărăciune sau de gelozie nu pătează bucuria lui pentru succesul dăruit de Dumnezeu lui Isus. El este fericit să-L lase pe Isus (pe drept) să pășească în lumina rampei, în timp ce el pălește în fundal (30).

Versetele 31–36 pot fi cuvintele Botezătorului sau comentariul lui Ioan.

▶ **Versetul 22**. Vezi 4:1–2.

▶ **Versetul 24**. Vezi Marcu 6:17–29. Scriitorul presupune aici, ca și în rest, că cititorii săi cunosc faptele de bază (deși Marcu 1:14 și Matei 4:12 spun că Ioan ajunsese în închisoare înainte ca Isus să-și înceapă lucrarea publică).

4:1–42

Isus și femeia samariteană

Isus alege drumul cel mai scurt de la Ierusalim spre Galileea, care Îl duce prin Samaria – evitată în mod normal de iudei, de vreme ce peste 700 de ani de prejudecăți religioase și rasiale îi despărțeau pe iudei de samariteni (vezi samaritenii în „Religia iudaică în timpurile Noului Testament”).

Șapte declarații „Eu sunt...” ale lui Isus: șapte „semne”

1. Pâinea vieții (6:35)

Semnul: hrănirea a 5 000 de oameni (6:5–14)

2. Lumina lumii (8:12)

Semnul: vindecarea unui orb din naștere (9:1–41)

3. Poarta oilor (10:7)

4. Păștorul cel Bun (10:14)

5. Învierea și Viața (11:25)

Semnul: Lazăr este înviat din morți (11:1–44)

6. Calea, Adevărul și Viața (14:6)

7. Adevărata Viță (15:1)

Restul semnelor:

– Apa schimbată în vin la nunta din Cana (2:1–11)

– Vindecarea fiului dregătorului (4:46–54)

– Vindecarea unui bolnav la scăldătoarea din Betesda (5:1–9)

– Isus umblă pe Lacul Galileei (6:16–21).

Vezi 3:2; 6:14; 7:31; 20:30–31 ca să înțelegi motivul pentru care Ioan a amintit aceste semne. Textul din 2:13–22 arată spre ultimul semn: învierea lui Isus însuși.

Femei la o fântână din dealurile Iudeei. O femeie samariteană, care se duce la o fântână de lângă casa ei, are o întâlnire transformatoare cu Isus.

► **Convertirea lui Pavel (12–23).** Povestea de aici diferă prin accente de relatarea din capitolul 22. „Țepușul” sunt presiunile care îl obligă pe Pavel la o completă schimbare de direcție în viață. Versetele 16–18 rezumă cuvintele Domnului de pe drumul Damascului, ceea ce a spus Anania și mesajul pe care l-a primit Pavel în Templu (22:17 și urm.)

27 – 28 În sfârșit, la Roma

27 Furtună și naufragiu

Călătoria spre Roma este făcută cu trei corăbii: o corabie de coastă de la Cezarea la Mira, pe lângă coasta sudică a Turciei (Asia); o corabie de marfă (care ducea grâu în curse regulate de la Alexandria, din Egipt, la Roma) de la Mira la Malta; și o alta de la Malta la Puzole, în golful Napole. Luca oferă o relatare superbă a călătoriei pline de peripeții.

Pornesc târziu (navigatul se oprea pe timp de iarnă, de la mijlocul lui noiembrie)

Corabia cu care a naufragiat Pavel era o corabie de marfă ca aceasta, transportând grâu de la Alexandria la Roma.

Aici, pe un mal nisipos din „Golful sfântului Pavel”, în Malta, corabia lui Pavel s-a înțepenit și a fost făcută bucăți de brizantii puternici. Marinarii au tăiat parâma ancorei, într-o încercare disperată de a ajunge la țarm.

și când ajung la Creta, „postul” (27:9, postul ispășirii din septembrie / octombrie) se termina. În timp ce caută un liman sigur pentru iernat, vântul favorabil din sud se transformă într-un vânt teribil „din nord-est”. Timp de două săptămâni, aleargă înaintea furtunii, fără să știe unde sunt (27:20; ei își calculau poziția prin raportare la soare și stele).

Pavel, deținutul, comandă cu o autoritate extraordinară (21–25, 30–32, 33–36, 42–43), oferind speranță și curaj tuturor celor „276 de suflete” de la bord. Dumnezeu le-a promis protecție; Pavel se va prezenta înaintea Cezarului (23–24). Când corabia atinge țărmul, toți ajung în siguranță la mal și descoperă că insula se numește Malta.

- **Să punem mâna pe luntre (16).** Luntrea era legată în spate – acum o aduc la bord.
- **Sirta (17).** Nisipuri mișcătoare și vârtejuri de pe coasta nord africană.

28 De la Malta la Roma

Pavel îi impresionează pe locuitorii de pe insulă, supraviețuind unei mușcăături de șarpe și vindecându-l pe tatăl stăpânului insulei. Astfel, iarna trece și a treia parte a călătoriei

„Primiți-vă unii pe alții, cum v-a primit și pe voi Hristos, spre slava lui Dumnezeu.”

15:7

ia ca exemplul mâncarea de carne, 2–3 – vezi 1 Corinteni 8 – și respectarea zilelor de sărbătoare, 5.) Nu este de niciun folos să discutăm pe marginea „părerilor îndoielnice”. Cei care sunt tari în credință se simt liberi să facă unele lucruri care produc altora muștrări de conștiință. Acesta nu este un motiv pentru care să-i disprețuim. Nicio parte nu trebuie să o judece pe cealaltă. Cu toții, spune Pavel, suntem răspunzători nu unul față de altul, ci față de Cristos. Este mai bine să ne limităm libertatea, decât să o exercităm în detrimentul unor semeni creștini.

► **14:2, 14.** Carnea vândută în piață fusese sacrificată zeilor păgâni; evreii aveau reguli stricte referitoare la animalele „curate” și „necurate” și la metodele de ucidere. Dacă creștinii evrei insistau pe litera Legii, și creștinii neevrei se luptau pentru libertate, cele două grupuri nu puteau mânca niciodată împreună.

15:1–13 Luați-L pe Isus ca model

Nu există nimic creștinesc în a ne face nouă pe plac. Relațiile bune dintre creștini sunt mult mai importante decât „drepturile mele”. Avându-L pe Cristos ca model, trebuie să facem tot ce putem ca să promovăm unitatea reală, indiferent de mediul din care provenim.

15:14 – 16:27 În încheiere...

15:14–33 Adresare personală

În încheiere, Pavel vorbește personal. Mai mult de 20 de ani, el a fost apostol în lumea neiuudaică. El a văzut toate bisericile întemeiate în Cipru, Siria, Turcia și Grecia (ca să folosim numele moderne). Acum și-a terminat lucrarea și s-a achitat de responsabilități. Odată ce se achită de

Alegerea suverană a lui Dumnezeu

În Romani 9 și 11 avem poate expunerea cea mai clară, din toată Biblia, a dreptului suveran al lui Dumnezeu de a-Și alege poporul.

Punctul de pornire al lui Pavel este acela că nimeni nu are dreptul la îndurarea lui Dumnezeu. El arată că Dumnezeu, în iubirea Sa, a ales anumiți indivizi de-a lungul veacurilor ca să joace un rol special în planul Său pentru lume (9:6–13). Și el subliniază imensitatea îndurării lui Dumnezeu (11:28–32). Dumnezeu Creator are dreptul de a alege, iar noi nu avem niciun drept de a contesta alegerea Sa sau de a ne îndoii de dreptatea Sa.

Dacă Dumnezeu alege pe unii pentru iertare, alege oare pe alții pentru judecată? Pavel este mult mai precaut în privința acestui lucru („Și [...] dacă [...]?” 9:22). El se limitează la a recunoaște dreptul lui Dumnezeu de a face acest lucru,

dar accentuează în același timp răbdarea lui Dumnezeu (9:22). El vorbește despre împietrirea inimii poporului lui Dumnezeu (9:18; vezi și 1:28), dar în orice caz aceștia sunt oameni care și-au exercitat libertatea dăruită de Dumnezeu de a nu-L asculta – dreptul nostru de a ne pune împotriva Lui, dacă așa hotărâm.

Pavel declară un adevăr trist: „Nu toți au ascultat de Evanghelie” (10:16). Dumnezeu nu împietrește niciodată inima celor care *doresc* să Îl cunoască și să facă voia Sa:

„oricine va chema Numele Domnului, va fi mântuit” (10:13).

Ființele umane nu sunt pioni neputincioși în mâinile unui zeu capricios. Biblia ne învață că Dumnezeu are dreptul suveran de a-i alege pe cei pe care îi va mântui. Ea ne învață și că oamenii au o responsabilitate.

Se poate să fie mai presus de înțelegerea noastră limitată felul în care „alegerea” lui Dumnezeu și libertatea umană pot opera împreună (așa cum ne este greu să-i înțelegem pe oamenii de știință care descriu lumina în termenii undelor și particulelor – două idei care par să se contrazică reciproc). Dumnezeu nu este supus lucrurilor care limitează înțelegerea noastră. Așa că putem doar să ne încredem în cuvântul lui Dumnezeu și să susținem atât dreptul Său suveran cât și libertatea noastră de alegere – fără să încercăm să facem un compromis între ele.

1 Corinteni

Pavel a scris această epistolă din Efes (15:32; 16:8) prin anii 54 d.H. Faptele apostolilor 18 relatează cele 18 luni de ședere a lui Pavel la Corint în cea de-a doua călătorie misionară – și descriu întemeierea bisericii.

Cetatea

Vezi „Cetatea Corint”. Vechea cetate a Corintului fusese distrusă și reconstruită de romani. Ea ocupă o poziție strategică și controlează comerțul din fâșia îngustă de pământ dintre Marea Egee și Marea Adriatică. Un centru comercial înfloritor și o cetate cosmopolită, în care grecii, latinii, sirienii, asiaticii, egiptenii și evreii conviețuiesc, reprezenta o țintă evidentă pentru Pavel. Dacă înființai o biserică aici, mesajul creștin avea să se răspândească ca un fulger.

Totuși, în alte privințe este greu să-ți imaginezi un oraș mai puțin potrivit pentru înrădăcinarea unei noi credințe. Orașul era dominat de templul Afroditei (zeița iubirii), clădit pe înălțimile Acropolei. Miile de prostituate de la templu, o populație instabilă și amestecul rasial general contribuie la reputația dubioasă a cetății. Corintul era o întruchipare a excesului și a libertinajului sexual. Exista chiar și o expresie pentru acest lucru: să te „corintienizezi”.

Biserica

Biserica creștină, ca și orașul, era amestecată din punct de vedere rasial și social. Existau puțini evrei, dar multe neamuri. Foarte puțini dintre creștini aparțineau „nobilimii” patriciene (1:26). Comunitatea creștină cuprindea un spectru foarte larg, de la sclavi la înalți funcționari „foarte mobili” (ca Erast, vistiernicul cetății din Romani 16:23). Mulți erau convertiți dintr-un mediu păgân permisiv. Ei nu aveau cu ce se lăuda – dar erau totuși mândri de agerimea lor intelectuală. Ei făceau schimb de sloganuri ca „libertate” sau „cunoaștere”. Cei pe care dorea Pavel să-i corecteze în epistola sa erau un grup

de neamuri cu poziție relativ înaltă care, deși deveniseră creștini, voiau să-și continue viața fără nicio schimbare. Acesta este grupul care cauza cele mai multe probleme în biserică.

Epistola

Doi factori se află în spatele scrierii epistolei

1 Corinteni.

Mai întâi,

Pavel primise rapoarte foarte neliniștitoare despre biserică (1:11; 5:1).

În al doilea rând, sosise o delegație din Corint care adusese o scrisoare prin care i se cerea sfatul în diferite probleme (7:1; 16:17).

În epistolă, Pavel preia cinci dintre problemele raportate:

- dezbinarea din biserică;
- procese la tribunal între membri;
- abuzul de „libertate” creștină;
- haosul general care domnea în serviciile bisericii, chiar și la Cina Domnului. El răspunde și la întrebările trimise de corinteni:
  - întrebări despre căsătorie și viața celibatară (vezi „Probleme sexuale în biserică din Corint”, pag. 701);
  - probleme referitoare la hrana jertfită idolilor și la ceremoniile sociale din temple;
  - dacă femeile trebuiau sau nu să-și acopere capul în timp ce se rugau și care era locul lor la adunările publice (Pavel insistă asupra faptului că bărbații trebuie să se roage și să procească cu capul descoperit, deși grecii și romanii,

Cuprins

Pavel scrie răspunzând unor rapoarte și întrebări primite de la biserică din Corint.

Capitolele 1 – 4

Dezbinări în biserică:
Mesajul lui Pavel

Capitolele 5 – 10

Probleme de moralitate sexuală și comportament creștin

Mâncarea oferită idolilor:
drepturi și îndatoriri

Capitolele 11 – 14

Ordine și dezordine în biserică: îmbrăcămintea potrivită, Cina Domnului, darurile spirituale

Capitolul 15

Despre înviere

Capitolul 16

Mesaje de încheiere și urări

Cele mai cunoscute pasaje

Despre dragoste (13)

Galateni

Cine erau galatenii?

Galatia era o provincie romană uriașă, care se întindea aproape de pe o coastă pe alta, peste munții și câmpiile din Turcia centrală. Nu se știe cât de mult din ea a reușit să evanghelizeze Pavel. Dar Faptele apostolilor 13 și 14 relatează cum a fondat biserici în cetățile sudice: Antiohia, Iconium, Listra (orașul natal al lui Timotei) și Derbe în timpul primei călătorii misionare. Și știm că a mai făcut alte două vizite ulterioare (Faptele apostolilor 16:6; 18:23). (Etnicii galateni erau trei triburi celtice, care locuiau în nordul provinciei.)

De ce le scrie Pavel?

Pavel le scrie ca să trateze anumite probleme serioase din biserică. La puțin timp de la prima sa vizită, alți învățători creștini evrei au sosit în Galatia. Pavel îi învățase că pocăința și credința erau singurele lucruri de care aveau nevoie ca să primească iertarea lui Dumnezeu și să trăiască viața nouă dăruită de Dumnezeu. Acești învățători insistă asupra faptului că toți convertiții neevrei trebuie să fie circumciși și să țină legile evreiești – să devină, de fapt, evrei. (Același lucru s-a întâmplat în Antiohia siriană, Faptele apostolilor 15:1.) Când află Pavel este foarte tulburat (Galateni 4:20). Vede că acest lucru lovește la rădăcina mesajului creștin. Mântuirea – viața nouă – este darul lui Dumnezeu pentru toți cei care cred. Această învățătură „facea ca ascultarea Legii să fie la fel de esențială pentru mântuire ca și credința în Cristos cel răstignit” (R. A. Cole). Dacă începi să clădești pe fundamentul credinței, întoarcerea la Lege ca fundament al viețuirii creștine dăruimă tot ce ai construit. Creștinii sunt oameni dezrobiți și liberi, supuși doar Legii lui Cristos (Legea iubirii; capitolul 6). Această situație produce cea mai vehementă dintre toate epistolele lui Pavel.

Când a fost scrisă epistola?

Data ei este probabil 49 d.H. Este anul în care comitetul de cercetare se întrunește la Ierusalim ca să rezolve chiar această problemă (Faptele apostolilor 15). Pavel se referă poate la acest conciliu (sau la consultările care l-au precedat cu

siguranță) în 2:1–2, deși nu în mod explicit. Dacă nu aceasta este intenția sa, epistola trebuie să fi fost scrisă la puțin timp de la desfășurarea conciliului. După câțiva ani, în Epistola către romani, Pavel reiterează multe dintre aceste idei. Împrejurări mai puțin grave permit o abordare mai relaxată. Epistola către galateni reprezintă totuși cea mai importantă cartă a libertății creștine.

1 „Nu este altă Evanghelie!”

Insistența lui Pavel este limpede din start. Afirmarea bruscă a autorității (1) și lipsa oricărui cuvânt de laudă nu sunt caracteristice pentru el. El intră direct în subiect (6–8): există o singură „Evanghelie a lui Hristos”. Să fie blestemați cei care spun altceva! El nu spune aceasta ca să obțină aprobarea oamenilor (iudaizatorii puteau considera Evanghelia sa o alternativă blândă în comparație cu păzirea Legii). Singura aprobare de care îi pasă este aprobarea lui Dumnezeu (10).

Ceea ce proclamă Pavel este, pur și simplu, ceea ce i-a descoperit Cristos (12). Nu a existat persoană mai devotată tradițiilor religiei iudaice decât Pavel, înainte de experiența cu Isus de pe drumul Damascului (13–15; Faptele apostolilor 9).

Scurta sa autobiografie (13–24) subliniază faptul că autoritatea sa vine de la Dumnezeu. Nu are nevoie de o

Cuprins

O epistolă importantă, în care Pavel tratează probleme serioase. Problema fundamentală se referă la învățătorii care insistau că creștinii dintre neamuri trebuiau să fie circumciși și trebuiau să respecte Legea ebraică.

•
Capitolele 1 – 2
Introducere: autoritatea lui Pavel ca apostol

•
Capitolele 3 – 4
Evanghelia: lege sau credință?

•
Capitolele 5 – 6
Libertatea responsabilă: îngrijirea comunității

„Evanghelia propovăduită de mine nu este de obârșie omenească, pentru că n-am primit-o nici n-am învățat-o de la vreun om, ci prin descoperirea lui Isus Hristos.”

1:11–12

Cetatea Efes

David Gill

Cetatea Efes era un port principal la gura râului Cayster, în provincia romană Asia (astăzi vestul Turciei). Actualmente, râul este înămolit și rămășițele arheologice sunt la o oarecare distanță de mare.

Ea fusese la origine o cetate grecească și unul dintre principalele ei centre de cult era Templul lui Artemis, una dintre cele șapte minuni ale lumii antice, care se afla alături de așezarea urbană. Vestitul rege Cresus a fost, din câte se spune, unul din sponsorii templului, ce a fost distrus prin foc în 356 î.H. și reconstruit ulterior.

În perioada elenistică, Efesus făcea parte din regatul Attalid, care a fost învins de Roma în 333 î.H. și a devenit mai târziu centrul administrativ al provinciei, eclipsând Pergamul, vechea capitală regală.

Cetatea ca atare a fost construită pe culmile munților Koressos și Pion. Perimetrul este dominat astăzi de teatrul masiv care este orientat spre vechiul port și spre mare. Structura inițială, de inspirație elenistică, a fost extinsă în timpul domniei lui Claudiu și putea adăposti cam 24 000 de oameni. Aici au fost târâți cei doi tovarăși ai lui Pavel de mulțimea furioasă, atunci când argintarii au stârnit o răscoală fiindcă își pierdeau afacerea cu amulete ale lui Artemis (Diana la romani), din cauza predicării lui Pavel.

În apropiere se afla *agora* comercială (sau piața, echivalentul forumului roman) și aceasta a fost dezvoltată în perioada romană, mai ales în timpul domniei lui Augustus.

Frumoasa fațadă a Bibliotecii lui Celsus a fost restaurată cu multă atenție. E una dintre numeroasele clădiri splendide ale Efesusului antic.

cultului Romei – personificarea cetății Roma – și a lui Iulius Cezar. În centrul spațiului deschis se afla templul divinului Augustus.

Pavel a petrecut doi ani în Efes, învățând mai întâi în sinagogă, apoi în sala de lectură a lui Tiran – iar Vestea Bună s-a răspândit de acolo în toată provincia. Din închisoare a scris o epistolă circulară pentru Efes și bisericile din zonă. O epistolă ulterioară din Apocalipsa 2, după câțiva ani, le spune creștinilor din Efes să se întoarcă la dragostea pentru Cristos pe care au arătat-o când au auzit Evanghelia pentru prima dată. Și 1 Timotei a fost scrisă și trimisă din Efes, unde Timotei era conducător al bisericii.

În nordul teatrului se afla stadionul, care pare să fi fost construit în timpul domniei lui Nero.

Clădirile politice din oraș se aflau în *agora* civică și acestea includeau sedii pentru consiliu și pentru întâlnirea unor grupuri mai mici. Între cele două clădiri politice principale se afla un templu dublu, dedicat aproape sigur

Îngerii în Biblie

Stephen Noll

Îngerii apar pe paginile Bibliei de la Geneza la Apocalipsa, iar 300 de aluzii din Vechiul și Noul Testament se referă la ei. Deși neglijați de teologii din ultimii 200 de ani, îngerii au revenit nu doar în atenția populară, ci și în studiul biblic, odată cu interesul reînnoit față de mitologie și apocaliptic, ca fundal al Vechiului și Noului Testament.

Cuvântul „înger” (*malak* în ebraică; *angelos* în greacă) descrie funcția unui mesager, nu natura unui înger.

- Există îngeri sfinți, ca heruvimii și serafimii, care slujesc înaintea tronului lui Dumnezeu.
- Există îngeri răi, ca Satana, care au fost izgoniți definitiv.
- Și sunt „domnii și stăpâniri” care sunt corupte, dar continuă să conducă ordinea lumii căzute.

„Sfatul sfinților / dumnezeilor” din Vechiul Testament este o noțiune înrudită cu ideea grecească și mesopotamiană a unui „panteon”, o adunare de zei prezidată de zeul suprem. În loc să nege existența altor ființe divine, Biblia folosește ideea sfatului ca să arate că Domnul este cu mult mai presus decât ele (Exodul 15:11; Psalmul 89:6). Astfel, Biblia garantează o realitate sigură în spatele miturilor politeiste, prezentând în același timp aceste mituri ca pe o corupere a autorității primordiale a lui Dumnezeu asupra națiunilor (Psalmul 82; Deuteronomul 32:8–9).

„Îngerul Domnului” din Vechiul Testament este o figură enigmatică, care vorbește uneori ca un mesager și alteori ca Dumnezeu Însuși

(Exodul 3:1–6). Adesea interpretat ca o prefigurare a lui Cristos, îngerul Domnului este probabil un arhanghel, unul din cercul interior de îngeri care transmiteau Cuvântul lui Dumnezeu și călăuzeau poporul Său în istoria mântuirii (Exodul 23:20–22).

Singurii doi arhangheli numiți în Biblie sunt Mihail și Gavril (Rafael apare doar în cartea apocrifă Tobit). În Noul Testament, îngerii apar la începutul vieții și lucrării lui Isus și la sfârșit, oferind un „cadru de mister” pentru persoana și lucrarea Sa unică.

Deși Duhul Sfânt vine ca un martor intern al prezenței și al puterii lui Dumnezeu, îngerii continuă să apară în istoria și misiunea Bisericii (Faptele apostolilor 8:26–40).

Noul Testament afirmă fără echivoc că îngerii veghează asupra poporului lui Dumnezeu (Luca 15:10). Este mai puțin limpede dacă fiecare credincios are un înger păzitor personal (Matei 18:10; Faptele apostolilor 12:15).

În epistole, îngerii sunt menționați în primul rând ca să evidențieze calitatea de Fiu a lui Isus Cristos. Cristos cel înviat este înălțat mai presus de „domniile și stăpânii” epocii rele din prezent și nicio ființă pământească sau cerească nu ne poate despărți de iubirea Sa (Efeseni 1:20–23; Romani 8:38–39).

Epistola către evrei folosește îngerii ca pe un termen de comparație, ca să stabilească dumnezeirea și umanitatea deplină a lui Cristos (Evrei 1–2).

Atunci când îi învață pe ucenici să se roage „facă-se voia Ta precum

în cer așa și pe pământ”, Isus Cristos admite în mod clar existența unei societăți cerești de laudă și ascultare.

Un sul de la Marea Moartă, recent publicat, descrie o „liturghie îngerească” elaborată în ceruri, iar Pavel vede îngeri peste tot în jur atunci când creștinii se adună să se închine (1 Corinteni 11:10).

Prezența îngerilor este o caracteristică a scrierilor apocaliptice (vezi Apocalipsa). Viziunea lui Daniel referitoare la venirea Fiului omului este reflectată în învățătura Noului Testament cu privire la timpul sfârșitului (Daniel 7:9–13; 12:1–3). Îngerii anunță și însoțesc a Doua Venire a lui Isus Cristos, ca să înfăptuiască judecata lui Dumnezeu (1 Tesaloniceni 4:16; Matei 24:31). Ei constituie, de asemenea, un grup de mărturie și laudă la adresa lucrării Lui complete (Apocalipsa 4–5).

Filimon

Aceasta este o epistolă personală (deși nu particulară: vezi versetul 2) scrisă de Pavel și adresată lui Filimon, unul dintre convertiții săi și un prieten bun.

Filimon deținea o oarecare poziție socială. Un grup de creștini locali se întâlneau regulat în casa sa din Colose. Unul dintre sclavii săi, Onisim, își lipsise stăpânul de serviciile sale, fugind într-un oraș mare (Roma sau poate Efes) unde putea să treacă ușor neobservat. Apoi a intrat în contact cu apostolul întemnițat și, prin el, a devenit creștin.

Pavel îl iubea pe acest tânăr ca pe un fiu, dar el era proprietatea legală a lui Filimon. Era greu pentru Pavel și greu pentru Onisim – care putea să primească o pedeapsă teribilă pentru ceea ce făcuse – dar trebuia să se întoarcă și să se schimbe. Pavel nu îl putea reține fără consimțământul deliberat al lui Filimon.

Așa că scrie această „scrisoare lămuritoare” pentru Onisim. Și Tihic l-a însoțit ca să-i ofere companie și sprijin moral, ducând bisericii din Colose ultimele știri și o epistolă de la Pavel (Coloseni 4:7–9).

Un Onisim foarte diferit de cel care fugise se întoarce acasă și Pavel îl roagă pe Filimon să-și trateze sclavul ca pe un frate în Cristos – ca și când ar fi fost apostolul însuși (16–17)!

Pavel îi solicită lui Filimon să își asume împovărașoarea răspundere de a face ceea ce i se cere; Pavel indică în versetul 8 că ar fi putut dicta ce trebuia făcut, dar preferă să facă o cerere bazată pe iubire. Descrierea apostolului în vârstă, întemnițat (9) stârnește emoții profunde. El îi cere, de fapt, lui Filimon să îl elibereze pe Onisim și să îl trimită înapoi (13) în schimbul serviciilor făcute de Pavel lui Filimon. Pavel folosește convențiile zilei:

un dar oferit cere altul în schimb. De aici apelul său (19); Filimon datorează

viața sa creștină lui Pavel. Îl mai presează și faptul că epistola trebuia citită bisericii din casa sa. Dar Pavel crede că Filimon va fi de acord și îi va „înviora inima”. Totul este prezentat în termeni de laudă și încurajare.

Această epistolă este cea mai limpede dovadă a modului în care trata Pavel sclavia în cadrul comunității lui Cristos. Nu este acceptabilă – și el vrea ca orice comunitate creștină să fie un exemplu al modului în care ar trebui să se poarte lumea. Deși Pavel nu tratează în mod specific sclavia ca pe o instituție, cererea sa are o încărcătură profundă.

► **Apia (2)**. Probabil soția lui Filimon. Arhip ar putea fi fiul lor.

► **Nefolositor [...] (11)**. Pavel se joacă cu numele lui Onisim, care înseamnă „folositor”.

► **Versetele 15–16**. Sclavia era o parte integrantă a structurii sociale din zilele acelea. Dar Pavel dorea ca Onisim să fie acceptat, nu ca un obiect de inventar, ci ca un frate. El nu mai trebuia tratat ca un sclav. Deși nu o spune pe față, forța versetului 16 arată că Pavel dorea ca el să fie liber. Noua comunitate creștină trebuie să fie diferită, atât spiritual, cât și social, de societatea din jur.

► **Versetele 18–19**. Expresia „voi plăți” folosită de Pavel amintește de bunul samaritean din povestea lui Isus (Luca 10:35).

► **Epafră, Marcu [...] (23–24)**. Vezi Coloseni 4.

Cuprins

Pavel îi scrie prietenului său Filimon despre întoarcerea sclavului fugar Onisim, care acum este creștin.

Mozaicul acesta, ce înfățișează un sclav, provine din Pafos, Cipru, din secolul II d.H.

Pe această medalie romană de identificare a sclavilor scrie: „Prinde-mă dacă încerc să fug și trimite-mă înapoi la stăpânul meu”.

Cele șapte biserici din Apocalipsa

Un mesager care ar fi plecat de la Ioan, exilat pe insula Patmos, ar fi traversat marea spre Efes și apoi ar fi urmat o rută circulară. Cele șapte biserici (Apocalipsa 2 și 3) sunt enumerate în ordinea în care le-ar fi vizitat.

1 Efes

Pavel a petrecut doi ani învățând la Efes, capitala provinciei romane Asia, în cea de-a treia călătorie misionară. Epistola sa către „efeseni” este adresată în primul rând creștinilor de aici. O bună parte din vechea cetate a fost excavată, iar vizitatorii care pășesc astăzi pe străzile ei pot vedea magnifica bibliotecă a lui Celsus la capătul străzii principale, la poalele dealului. Vezi „Cetatea Efes”, pag. 716 și Faptele apostolilor 19.

2 Smirna

Acesta este Izmirul modern, un oraș principal și un port aglomerat de pe coasta de vest a Turciei. Cele mai importante rămășițe din timpul romanilor sunt cele ale forumului (principala piață a cetății), înfățișate aici. La Smirna, în 155 d.H., bătrânul episcop Policarp a refuzat să renunțe la Cristos și a fost martirizat.

3 Pergam

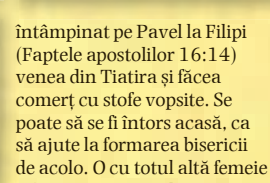
Ruinele vechiului oraș se află pe acropole, deasupra Bergamului modern. „Scaunul Satanei” (menționat în epistolă) se poate referi la marele Altar al lui Zeus, înfățișat aici, care veghează deasupra orașului. Pergam era și un centru al adorării împăratului și atrăgea pe mulți prin tratamentele medicale asociate cu templul lui Asclepios, zeul vindecării. Vezi „Adorarea împăratului

și Apocalipsa”, pag. 766 și „Conducere romană, cultură greacă”, pag. 670.

4 Tiatira

Acest centru comercial de pe drumul spre est este acum micul oraș Akhisar. În epistolă se face referire la ceramică, care era probabil o industrie principală. Alta era vopsirea cu purpură. Lidia, care l-a

întâmpinat pe Pavel la Filipi (Faptele apostolilor 16:14) venea din Tiatira și făcea comerț cu stoffe vopsite. Se poate să se fi întors acasă, ca să ajute la formarea bisericii de acolo. O cu totul altă femeie a fost instrumental prin care membrii bisericii s-au îndepărtat de credința lor și au ajuns la imoralitate: influența ei rea îi aduce numele de cod „Izabela”, după perechea ei din Vechiul Testament.

5 Sardes

Sardesul era fosta capitală a vechiului regat al Lidiei. Bogăția lui Cresus, regele Sardesului, era legendară

(„bogat ca Cresus”). Apoi, teritoriul a fost colonizat de greci. Stâlpii marelui templu grecesc pot fi văzuți și astăzi. Gimnasiul a fost reconstruit. Iar arheologii au fost surprinși să descopere această sinagogă evreiască timpurie.

6 Filadelfia

Filadelfia, un oraș mic, se afla în acest cadru – la marginea unei văi largi, un ținut roditor pentru fermieri. Astăzi, orașul Alaçesir își dobândește prosperitatea din aceeași sursă. Promisiunea din epistolă de a face biserica „un stâlp în templul lui Dumnezeu” se poate referi la templul de pe deal, din spatele orașului.

7 Laodicea

Aceasta era o cetate prosperă de lângă Hierapolis și Colose, în valea Lycus. Epistola este plină de culoare locală. Lâna fină și balsamul pentru ochi erau două dintre produsele Laodiceei. Ea era și un centru bancar. „Căldicel” se referă la apele călduțe care veneau din Hierapolis – vezi imaginea de la pag. 769.

LISTA ALFABETICĂ DE ARTICOLE, PARAGRAFE SPECIALE ȘI NOTE EXTINSE, CU NUMĂRUL PAGINILOR

- Adorarea împăratului și Apocalipsa **766**
 Agar **131**
 Alegerea suverană a lui Dumnezeu **692**
 Ana **257**
 Animale și păsări **38**
 Apocalipsa și scrierile ebraice apocaliptice **768**
 Asediul Lachișului **302**
 Asirienii **432**
 Avraam **132**
- Babilonienii **456**
 Biblia ca narațiune **52**
 Biblia ebraică **68**
 Biblia prin ochii femeilor **89**
 Biblia și epoca ei (diagramă cronologică) **28**
 Biblia și istoria lumii (diagramă cronologică) **26**
- Calendarul din Israel **42**
 Canaanii și filistenii **231**
 Canalul lui Ezechia **325**
 „Canonul” Scripturii **70**
 Cărțile Bibliei **14**
 Cărțile deuterocanonice ~ **515**
 Ce este Biblia? **18**
 Ce este Noul Testament? **527**
 Cei doi sprezece ucenici lui Isus **557**
 Cele șapte biserici din Apocalipsa **765**
 Cetatea Atena **659**
 Cetatea Corint **696**
 Cetatea Efes **716**
 Cetatea Roma **684**
 Cetățile cucerite **228**
 Cetățile fortificate ale regelui Solomon **283**
- Chei pentru înțelegere **46**
 Chivotul pierdut **305**
 Citirea Bibliei **22**
 Comerțul lui Solomon **319**
 Conducere romană, cultură greacă **670**
 Copaci și plante **40**
 Coramul și Biblia **86**
 Cristos în psalmi **388**
- Darurile spirituale **703**
 David **269**
 David și psalmii **360**
 Descifrarea cronologiei regilor **287**
 Dragostea **637**
 Dreptatea și cei săraci **491**
- Duhul Sfânt în Faptele apostolilor **661**
 „Dumnezeu cu noi” – întruparea **551**
 Dumnezeu și universul **379**
- Editorii la muncă **66**
 Egiptul **154**
- Familia lui Irod **627**
 Femei ale credinței **143**
- Grecii **521**
- Iacob **144**
 Ierusalimul în timpurile Noului Testament **630**
 Interpretarea Bibliei de-a lungul veacurilor **53**
 Introducere în Vechiul Testament **98**
 Iosif **149**
 Israel în perioada Vechiului Testament (hartă) **104**
 Israelul în timpul Noului Testament (hartă) **526**
 Istoria Noului Testament (diagramă cronologică) **536**
 Istoria Vechiului Testament (diagramă cronologică) **100**
 Isus într-o societate pluralistă **83**
 Isus și banii **566**
 Isus și cetățile **587**
 Isus și femeile **589**
 Isus și Împărăția lui Dumnezeu **563**
 Isus și Vechiul Testament **569**
 Iudeii din diaspora **753**
 Iudeii sub stăpânire romană: provincia Iudeea **534**
- Îndreptățirea de sine, blestemul și răzbuinarea în Psalmii **382**
 Îngerii în Biblie **727**
 Înțelegerea Bibliei **50**
 Înțelegerea cărții Apocalipsa **771**
 Înțelegerea cărții Judecătorilor **247**
 Înțelegerea cărții lui Isaia **420**
 Înțelegerea cărții lui Iov **352**
 Înțelegerea cărții lui Osea **486**
 Înțelegerea Epistolei către coloseni **724**
 Înțelegerea Epistolei către evrei **746**
 Înțelepciunea în Proverbele și în Iov **395**
 Învierea lui Isus **619**
- Jertfa **182**
- Legăminte și tratate din Orientul Apropiat **210**
 Lumea noastră – lumea lor **95**
- Magia în Vechiul Testament **265**
 Maria Magdalena: adevăr și ficțiune **640**
 Maria, mama lui Isus **602**
 Marile sărbători **190**
 Marta și Maria **608**
 Minunile din Noul Testament **605**
 Minunile lui Isus (tabel) **795**
 Moise **206**
- Nașterea din fecioară (și comentariul unui genetician) **597**
 Națiunii și popoare din timpurile biblice (hartă) **814**
 Numele lui Dumnezeu **162**
 Numele personale în Geneza 1–11 **121**
- Oamenii ca administratori ai lui Dumnezeu **119**
 Obeliscul Negru **296**
 O poveste prin ochii femeilor (Rut) **254**
 Opiniile Vechiului Testament despre viața de după moarte **478**
- Pacea lui Dumnezeu **636**
 Paștele și ultima Cină **574**
 Pavel **689**
 Păstrătorii povestirilor – tradiția orală **62**
 Perspectiva femeilor în evanghelii **603**
 Perspective culturale – Est și Vest **80**
 Perșii **480**
 Pescuitul în Lacul Galileei **581**
 Pilat **593**
 Pildele lui Isus (tabel) **796**
 Portretul Esterei **341**
 Portretul lui Ieremia **441**
 Portretul Mariei Magdalena **641**
 Povestirile Creației **117**
 Povestirile despre potop **123**
 Preoția în Vechiul Testament **185**
 Prepelita **196**
 Prisma lui Sanherib **301**
 Probleme sexuale în biserica din Corint **701**
 Profeți și profeție **423**
 Profeții în contextul lor (diagramă cronologică) **414**
 Psalmii în contextul lor **363**
- Psalmii pentru momente și nevoi speciale **362**
- Răspândirea Cuvântului – munca de traducere (și versiunile englezești) **74**
 „Războiul sfânt” **234**
 Recensământul **600**
 Regii lui Israel și ai lui Iuda (diagramă cronologică) **306**
 Religia iudaică în timpurile Noului Testament **528**
 Rugăciunile în Biblie (tabel) **805**
- Sara **138**
 Scribii **64**
 Scribul **332**
 Semnificația Cortului Întâlnirii **176**
 Soldații romani în Noul Testament **592**
 Steaua Betleemului **553**
 Strict cușer **184**
 Studiul evangheliilor **545**
- Teme importante în Proverbele 10–31 **397**
 Templul lui Irod **532**
 Templul lui Solomon și replicile sale **279**
 Textul și mesajul **58**
 Trecutul revine la viață **30**
- Țara Făgăduinței **214**
 Țara Israelului (geografie) **36**
- Un istoric examinează Noul Testament **650**
 Un mod de viață: cele Zece Porunci **170**
 Un om de știință privește Biblia **92**
 Un poet analizează Psalmii **367**
 Un portret al lui Rut **252**
 Unde erau Sodoma și Gomora? **136**
- Vechiul Testament în Noul Testament **742**
 Vechiul Testament și Orientul Apropiat antic **105**
 „Vești bune!” – de la primii creștini **655**
 Viața nomadă **198**
 Viața stabilă **242**

GHID DE CĂUTARE RAPIDĂ

Ghidul de căutare rapidă este un îndrumător care se referă atât la Biblie, cât și la materialele din această carte.

Întâi, ghidul furnizează referințele biblice principale. El poate fi folosit pentru a afla unde au avut loc anumite evenimente din Biblie, pentru a aprofunda unele dintre învățăturile principale ale Bibliei sau pentru a identifica anumite popoare și locuri.

De asemenea, el este un index pentru *Manual*. Spațiul dedicat fiecărui loc, nume sau subiect include articole relevante și imagini, dar și referințe textuale semnificative.

O tăbliță datând din secolul IX î.H. consemnează limitele unui ținut dăruit unui preot (*dreapta*) de către împăratul Babilonului (*stânga*). Deasupra sunt simbolurile diferitor zei, chemați să protejeze darul și pe cei implicați.

'AQABA, golful ~ Imagini, pag. 322.

12 APOSTOLI Vezi „Cei doisprezece ucenici ai lui Isus”, pag. 557–558.

A

AARON Fratele și purtătorul de cuvânt al lui Moise; primul mare-preot al lui Israel: Exodul 4–Numeri 33 / pag. 166 și urm.

• *înaintea faraonului*: Exodul 5 și urm.

• *roba și dedicarea lui Aaron*: Exodul 28–29; Leviticul 8

• *vițelul de aur*: Exodul 32

• *ritualul ispășirii*: Leviticul 16

• *Aaron și Maria îl contestă pe Moise*: Numeri 12

• *toiagul lui Aaron*: Numeri 17

• *moartea*: Numeri 33:38–39.

Imagine, pag. 202 (mormântul lui Aaron).

ABANA Unul dintre cele două râuri din Damasc, menționate de Naaman în 2 Împărați 5:12.

ABED-NEGO Unul dintre tovarășii lui Daniel, exilați în Babilon: Daniel 1–3 / pag. 473 și urm.

ABEL Al doilea fiu al lui Adam și al Evei; fratele lui Cain: Geneza 4 / pag. 120, 121.

ABEL-BET-MAACA Oraș în nordul Palestinei, lângă lacul Huleh; aici a fugit Seba, urmărit de Ioab; 2 Samuel 20; vezi și 1 Împărați 15, 20 / *Hartă*, pag. 104C1.

ABEL-MEHOLA Localitate în care au fugit madianiții, urmăriți de Ghedeon; locul de naștere al lui Elisei: Judecătorii 7, 22; 1 Împărați 19, 16 / *Hartă*, pag. 245.

ABIAM (ABIA) Fiul lui Roboam, împăratul lui Iuda între anii 913 și 911 î.H.: 1 Împărați 15; 2 Cronici 13 / pag. 289.

ABIATAR Fiul lui Ahimelec, preotul din Nob, care a venit la David, devenind mare-preot împreună cu Ţadoc; a conspirat ca să-l așeze pe Adonia pe tron și a fost ucis de Solomon: 1 Samuel 22:20 și urm.; 1 Împărați 1–2 / pag. 276–277.

ABIGAIL Soția lui Nabal; mai târziu s-a căsătorit cu David: 1 Samuel 25 / pag. 263.

ABIHU Fiul lui Aaron, nimicitor împreună cu Nadab: Exodul 6:23; Leviticul 10 / pag. 184.

ABILENE Ținut din preajma Damascului, al cărui tetrarh era Lisania: Luca 3:1.

ABIMELEC 1, Împăratul Gherarului: Geneza 20; 26 / pag. 135, 140.

2, Fiul lui Ghedeon: Judecătorii 8:31 și urm.

ABIRAM A uneltit împotriva lui Moise împreună cu Datan și Core: Numeri 16 / pag. 197.

ABIȘAG Fata din Sunem care îl îngrijea pe David: 1 Împărați 1–2 / pag. 276.

ABIȘAI Fratele lui Ioab și unul din cei treizeci de războinici ai lui David: 1 Samuel 26:6 și urm. / pag. 263.

ABNER Comandantul armatei lui Saul, ucis de Ioab și Abișai: 1 Samuel 14:50–2 Samuel 3 / pag. 261–266.

ABSALOM Fiul lui David; a condus o răscoală împotriva tatălui său: 2 Samuel 13–18 / pag. 272–273.

ACAN Ucis cu pietre fiindcă ascunsese lucruri furate din Ierihon: Iosua 7 / pag. 230.

ACAD Vezi Akkad.

ACHIȘ Împăratul Gatului, la care a fugit David: 1 Samuel 21; 27–29 / pag. 262–264.

ACOR Vale de lângă Ierihon, în care a fost ucis cu pietre Acan: Iosua 7:24.

Ierusalim a luat naștere la Cincizecime și s-a răspândit în toată lumea; aici a avut loc conciliul referitor la statutul neamurilor. Ierusalimul a fost ocupat de romani în 70 d.H., după o revoltă a evreilor. Vezi „Ierusalimul în timpurile Noului Testament”, pag. 630–631. Vezi Geneza 14:18; 2 Samuel 5; 1 Împărați 6; 2 Împărați 18–19; 2 Cronici 32; Ezra 5; Neemia 3 și urm.; Isaia 36–37; Luca 2; 1 9:28–24 etc.; Ioan 5; Faptele apostolilor 2; 15 / pag. 130, 266–268, 278 și urm. *Hartă*, pag. 104B5, (Cetea lui David), 336 (în timpul lui Neemia), 630 (în vremurile Noului Testament). *Imagini*, pag. 19, 34–35, 243, 274, 278, 311, 316–317, 318, 329, 330, 337, 338, 339, 387, 397, 400, 447, 451, 452, 542, 543, 548, 555, 568, 590, 626, 630, 631, 632, 635, 640, 644. *Modele și reconstrucții* pag. 505, 532–533, 533, 597, 607, 615, 616, 632, 646.

IETRO / REUEL Socrul lui Moise și sfătuitorul lui înțelept: Exodul 2:16 și urm., 3:1; 4:18 / pag. 166.

ILIE Unul dintre cei mai mari profeți din Israel, contemporan cu Ahab: 1 Împărați 17–2 Împărați 2 / pag. 290 și urm.

- *seceta*: 1 Împărați 17.
- *provocarea profeților lui Baal*: 1 Împărați 18.
- *susurul blând și subțire*: 1 Împărați 19.
- *carul de foc*: 2 Împărați 2.
- *aparitia în momentul schimbării la față a lui Cristos*: Marcu 9:4 și urm.

ILIRIC Provincie romană pe teritoriul Bosniei de astăzi, unde a predicat Pavel: Romani 15:19 / *Hartă*, pag. 680.

IMENEU Disciplinat de Pavel fiindcă tulbura credința poporului cu învățăturile false: 1 Timotei 1:20; 2 Timotei 2:17.

INSCRIȚII *Calendarul din Ghezer*, pag. 43; *Istoria babiloniană a Creației* pag.

MINUNILE LUI ISUS

	Matei	Marcu	Luca	Ioan
Vindecarea bolilor fizice și mentale				
Leprosul	8:2–3	1:40–42	5:12–13	
Robul unui sutaș	8:5–13		7:1–10	
Soacra lui Petru	8:14–15	1:30–31	4:38–39	
Doi îndrăciți	8:28–34	5:1–15	8:27–35	
Slăbănogul	9:2–7	2:3–12	5:18–25	
Femeia cu scurgere de sânge	9:20–22	5:25–34	8:43–48	
Doi orbi	9:27–31			
Un mut îndrăcit	9:32–33		11:14	
Omul cu mâna uscată	12:10–13	3:1–5	6:6–10	
Îndrăcitul mut și orb	12:22			
Fiica femeii canaanene	15:21–28	7:24–30		
Lunaticul	17:14–18	9:17–29	9:38–43	
Bartimeu și un alt orb	20:29–34	10:46–52	18:35–43	
Omul surdo-mut		7:31–37		
Îndrăcitul, în sinagogă		1:23–26	4:33–35	
Orbul din Betsaida		8:22–26		
Femeia gârbovă			13:11–13	
Omul bolnav de dropică			14:1–4	
Zece leproși			17:11–19	
Urechea lui Malchus			22:50–51	
Slujbașul împăratesc la Capernaum				4:46–54
Omul bolnav, scâldătoarea Betesda				5:1–9
Orbul din naștere				9

Autoritatea asupra forțelor naturii

Potolirea furtunii	8:23–27	4:37–41	8:22–25	
Umblarea pe apă	14:25	6:48–51		6:19–21
Hrănirea a 5 000 de oameni	14:15–21	6:35–44	9:12–17	6:5–13
Hrănirea a 4 000 de oameni	15:32–38	8:1–9		
Moneda în gura peștelui	17:24–27			
Blestemarea smochinului	21:18–22	11:12–14, 20–26		
Pescuitul			5:1–11	
Apa transformată în vin				2:1–11
O altă captură de pește				21:1–11

Învierea morților

Fiica lui Iair	9:18–19	5:22–24	8:41–42	
	23–25	35–42	49–56	
Fiul văduvei din Nain			7:11–15	
Lazăr				11:1–44

117; *Istoria Potopului în „Epopoea lui Gilgamesh”*, pag. 123; *document sumerian din Ur*, pag. 132; *Tabla înmulțirii în caractere cuneiforme*, pag.

133; *Contract de căsătorie*, pag. 139; *Sigiliul din Șema*, pag. 285; *Obeliscul Negru*, pag. 296; *Sigiliul lui Osea*, pag. 300; *Prisma lui Sanherib*,

pag. 301; *Scrisoare din Lachiș*, pag. 304; *Luarea Ierusalimului*, pag. 304; *Canalul lui Ezechia*, pag. 325; *Cronica Babiloniană*: